

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. mai 1931

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 29. mai 1931 kl. 17.00.

Præsident: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om bidrag til ekspedisjoner m.v. til arktiske egne i 1931 (innst. S.C.).
2. Referat.

Præsidenten: I henhold til forretningsordenens § 54 foreslår presidenten møtet satt for lukkede dører.

Madsen: Det har i avisene i de sidste dager været bebreidet Stortinget, at man i altfor høi grad behandler disse spørsmål for lukkede dører, og det har også været nevnt - det stod i morgenavisene igår -, at Stortinget skulde ha hemmelig møte idag, hvor vi skal behandle Grønlandsspørsmålet og det skal være for lukkede dører. Jeg vil gjøre opmerksom på, at vårt parti gjentagne ganger tidligere har foreslått, at spørsmålene i større utstrekning enn vanlig drøftes for åpne dører; men vi har ikke fått nogen særlig støtte hos de andre, de borgerlige partier, og derfor er det blitt så mange møter for lukkede dører her i tinget.

Jeg vil gjerne spørre presidenten eller den som måtte ha ansvaret her: Hvorfor skal dette møte holdes for lukkede dører? Er det nødvendig? Jeg vil gjerne spørre om det.

Præsidenten: Presidenten skal opplyse, at i den utvidede utenrikskomite blev dette spørsmål drøftet i nærvær av statsministeren som fungerende utenriksminister, og jeg kan gjerne tilføie, at personlig antydet jeg, at det vilde være nødvendig for å møte den fullkomne ansvarsløse agitasjon som drives i vårt land å behandle dette spørsmål for åpne dører. Men fra den tanke tok statsministeren på det givne tidspunkt og mere eller mindre samtlige komiteens medlemmer avstand, så man enedes enstemmig om, at dette møte måtte holdes for lukkede dører, men med forbehold om eventuelt å bemyndige presidentskapet under samråd med regjeringen til å utgi et referat av det som blev sagt eller med forbehold om å få avholdt et møte for åpne dører til diskusjon av de samme spørsmål så hurtig som det lot sig gjøre. Og jeg vil tilføie, siden den ærede representant vendte sig til mig personlig, at jeg er enig med statsministeren og komiteen i, at det på det nærværende tidspunkt neppe vil være mulig å holde noget møte for åpne dører - uten å ha drøftet saken for lukkede dører - uten at norske interesser derigjennem vilde virkelig skades.

Alf Mjøen: Det gledet mig å høre, at arbeiderpartiets fører uttalte sig som han gjorde. Det var også min mening å foreslå, at dette møte holdes for åpne dører. Erfaring viser jo det, at det som vi behandler i lukkede møter som regel - kan man si - blir kjent; iallfall vet man, at saken er behandlet i hemmelig

møte og da virker det ofte værre, hvad man kan tenke sig eller hvad ryktet kan meddele, at man har behandlet. De tenker sig da noget av hvert. Ut fra det prinsipp, at alt som smaker av hemmelighetskrømmeri mest mulig bør komme ut av vårt utenriksvesen, mener jeg, at man bør behandle saken for åpne dører. Det var jo hemmelighetskrømmeriet vi skulde prøve å komme bort fra. Denne sak har jo også været såpass åpent diskutert og man vet jo alle .....

Presidenten: Presidenten vil få lov til å gjøre den ærede representant oppmerksom på, at det som foreligger til behandling, er en hemmelig innstilling som ikke har været omtalt i noget presseorgan i landet, og som er avgitt av komiteen efter en hemmelig proposisjon fra regjeringen. Det er det, dette møte er innkalt for å behandle.

Alf Mjøen: Men presidenten kan ikke hindre mig i her å stille forslag om, at saken behandles for åpne dører og at jeg begrunner det. Det er offentlig diskutert så meget om denne sak, at jeg mener, at hvis man behandler den for lukkede dører, så vil det hete, at det har været behandlet mere og værre enn det eventuelt vil vise sig at vi har behandlet for åpne dører. Dette vi behandler her, innstillingen, er jo nærmest nogen bevilgninger til ekspedisjoner. Jeg stiller forslag om, at saken behandles for åpne dører.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg kan forstå, at folk som ikke kjenner vår utenrikspolitikk, som ikke er medlemmer av denne forsamling og som ikke er medlemmer av nogen avisredaksjon kan tale som hr. Mjøen taler nu; men at en mann som har sittet her i Stortinget slik at han snart kan feire sølvbryllup her ikke vet, at vår utenriksledelse er en av de mest åpne i verden! Her behandles for lukkede dører jo kun de ting som saken selv tvinger frem for lukkede dører, fordi de kan ikke diskuteres åpent. Når det er tale om en viss fremgangsmåte likeoverfor et annet land som man ennå ikke er helt på det rene med, hvorledes skal foregå, så kan ikke en sådan sak behandles for åpne dører.

Først må da landet selv - det vil si regjeringen og nasjonalforsamlingen - bli enig om en bestemt fremgangsmåte forinnen det kan offentliggjøres, og her er jo tale nettop om et slikt spørsmål. Den 20. februar i år var Grønlandssaken fremme. Jeg vet ikke om hr. Mjøen var tilstede i Stortinget, jeg skulde tro han ikke har vært det, for da blev det gjort på den måten at utenriksministren ga en redegjørelse for åpne døre, og meget utførlig - så langt på grensen som det var mulig - blev det talt offentlig. Og så ved siden derav la han frem for lukkede døre visse taktiske betraktninger som ganske nødvendig måtte behandles for lukkede døre, hvis de overhodet skulde behandles i Stortinget. Dertil kommer jo en meget viktig ting, og det er at pressen alltid er tilstede i disse møter, samtlige redaktører av Osloavisene og representanter for utenbys aviser er invitert til å være tilstede. Vår Grønlandspolitikk er derfor kjent inntil detaljer, ikke alene av denne forsamling, men av hele den norske presse. Jeg tror ikke - og det vet enhver som har det ringeste kjennskap til den

internasjonale utenrikspolitikk - jeg tror ikke at der finnes et land i verden hvor utenrikspolitikken i den grad drives for åpne døre som vår utenrikspolitikk. Hvad denne sak angår er det riktig som presidenten sa, at en av de ting vi nu skal behandle, er en hemmelig proposisjon om bevilgning til visse foretagender i Grønland for å støtte våre forretningsmessige interesser der oppe, og som det jo av hensyn til hele saken ikke er heldig nettop blir publisert for alle vinne. Hvad det øvrige som idag vil bli diskutert angår, så er det jo også av den art at det kan sies å falle i 2 dele. Meget av det kan sies for åpne døre, og det vilde være heldig om det kunde sies for åpne døre. Men meget er også av den art at det er umulig at det kan diskuteres for åpne dører, og da det er meget vanskelig å holde de to ting ut fra hverandre, bør vi visselig av hensyn til landets interesser begynne for lukkede døre, og så får man se bakefter om man kan ta et supplerende møte for åpne dører. Når jeg bad om ordet, så var det virkelig for å protestere mot at der fra folk i denne sal kom den slags uttalelser som kom fra hr. Mjøen.

Statsminister Kolstad: Jeg har som den ærede president oplyste, i den forsterkede utenrikskomites møte anbefalt at denne sak behandles for lukkede døre. Det gjelder en hemmelig proposisjon, og det vilde jo være å fravike den vanlige praksis om man nu skulde gå til å behandle den for åpne døre. Men selv om den kunde behandles for åpne døre, er det ganske gitt at i forbindelse med denne innstilling vil der her komme op spørsmål hvorom der i vårt land er delte meninger og formodentlig også i denne sal er delte meninger. Under diskusjonen av dette Østgrønlands-spørsmål og under diskusjonen av de mange sider som dette spørsmål har, mener jeg at det iallfall på det nuværende tidspunkt er aldeles nødvendig at saken behandles for lukkede døre. Jeg kan slutte mig til hvad den tidligere taler uttalte, at etterpå får man så avgjøre om det kan være mulig å holde et møte til behandling av saken for åpne døre. Jeg skulde helst anta at det av presidenten antydede forslag om at det blir overlatt til presidentskapet sammen med regjeringen å avfatte en meddelelse, vilde være en mer hensiktsmessig fremgangsmåte.

Alf Mjøen: Hr. Mowinckel uttalte at han hadde begjært ordet for å protestere mot min uttalelse, men hr. Mowinckel begjærte ordet før jeg hadde sagt et ord. Når hr. Mowinckel sier, at vi her i landet fører den mest åpne utenrikspolitikk i verden, og er forbauset over at et så gammelt medlem av denne forsamling som jeg er, ikke er vidende om det, så er det å gå helt utenfor sakens kjerne. Jeg har ikke på nogen måte innlatt mig på det spørsmål, hvorvidt vi fører en mer åpen utenrikspolitikk enn andre land. Jeg er av den mening at vi gjør det. Men netop derfor - hvorfor så gjøre en undtagelse i denne sak? Jeg stiller det spørsmål: Hvorfor skal vi her, i en konfliktsituasjon, kan man kalle det, med Danmark, som alle folk i landet kjenner til, og som daglig discutteres offentlig, drive hemmelighetskremmeri? Det har da ingen interesse. Der tales og skrives meget mer om saken utenfor denne sal, hvorfor skal så vi behandle disse ting hemmelig? Det tjener ingen

interesse. Vårt forhold til Danmark er såvidt godt, at vi åpent kan diskutere de konfliktspørsmål vi har, vi har ikke noget å legge skjul på. Efter Grønlands-avtalen er vi kommet op i en situasjon, hvor hvert av landene, og ikke minst vårt land vil søke å bevise, hvad det er for store og viktige næringsinteresser vi har på Grønland. Der er intet å skjule, og jeg mener vi står oss på å behandle det åpent. Jeg fastholder mitt forslag, det kan nedstemmes, det er en ting for sig, men jeg innser ikke at det er nogen grunn til å behandle denne sak hemmelig.

Ameln: Jeg er enig i, at der alltid er saker av den art at visse forberedende trinn bør behandles diskresjonært og ikke for åpne dører, men det bør innskrenkes til det minst mulige. Jeg for mitt vedkommende har delvis samme opfatning som hr. Mjøen, at vi litt umodent her driver en viss strudsepolitikk av og til og tror at andre ikke aner hvad vi stiller med, hvis vi holder disse møter for lukkede dører.

Jeg har den opfatning, at efter det vidnemøte vi hadde her i Stortinget onsdag, da de politiske førere forsøkte å konkurrere i offentlighet med Ishavsrådet, kommer dette hemmelige møte meget uheldig, når det ikke har den opgave å påpeke en linje og fastslå en aksjon eller advare mot en aksjon. Jeg mener, denne bagatellmessige innstilling måtte departementet og komiteen - flertallet og mindretallet - kunne ha avpusset således at den kunde vært fremlagt som en ordinær sak i et ordinært møte. Når hr. Mjøen og hr. Madsen har uttalt sig slik, tror jeg forholdet skyldes ting som ligger lenger tilbake. Det har i utenrikspolitiske saker vært en viss tendens i retning av å stille Stortinget i en tvangssituasjon. Man har latt det drive sådan, at når saken kom til Stortinget, måtte Stortinget - ikke søke å ta standpunkt selv, men bøie sig for en tvangssituasjon.

Jeg vil minne om at det lyktes i år for første gang - tiltross for at det har stått og demonstrert på visse partiers programmer - å få en offentlig redegjørelse om de utenrikspolitiske saker, og samtidig - og det mener jeg var korrekt - blev de mer ømtålige ting behandlet i et hemmelig møte. Denne redegjørelse kom eiendommelig nok efter trontaledebatten, så den kunde ikke danne grunnlag for et ordskifte. At Stortinget ikke uforberedt med en gang en sådan redegjørelse blev avgitt kunde gå til debatt, var ganske gitt. Denne redegjørelse blev da oversendt til utenriks- og konstitusjonskomiteen. Nu er det gått over 3 måneder, men vi har ikke hørt noget.

Denne sak - vi kan kalle den Grønlandssaken - ansees på mange hold for å være aktuell. Det er den fortetthet av stemningen som har bevirket at Ishavsrådet har eksplodert. Jeg vet ikke om det var en nødvendig eksplosjon eller om det var en unødig eksplosjon, men den gav iallfall de politiske førere en nokså lettvent anledning til å vise sin større innsikt enn Ishavsrådet på dette område. - Jeg vil stemme for hr. Mjøens forslag, fordi jeg mener det må kunne henstilles til Stortinget, at denne bagatellmessige innstilling diskuteres således at der ikke skjer noget landsskadelig av den grunn. Jeg er uenig i den fremgangsmåte som presidenten antydet som et

alternativ, at man etterpå skal offentliggjøre endel av debatten. Enten føres en debatt som hemmelig og med den frihet det gir, eller skal den føres med offentligheten i sikte, og da bør den føres for åpne dører.

Madsen: Jeg spurte hvorfor denne debatt skal føres for lukkede dører. Det opplyses nu, at presidenten mener, at utenrikskomiteen mener, at den tidligere statsminister mener og at den nuværende statsminister mener at denne debatt bør føres for lukkede dører, men hvorfor de mener det, har de ikke svart på. Derfor synes jeg at hr. Mjøen og hr. Ameln svever i en ganske stor misforståelse her, og også jeg har gjort det helt til idag. Idag har jeg imidlertid fått opplysninger som gjør at jeg forstår hele denne sak bedre enn tidligere og på en annen måte enn tidligere. Jeg vil forbeholde meg å komme tilbake til det ved sakens realitetsbehandling. Nettop av den grunn vil jeg, som situasjonen ligger an, henstille til hr. Mjøen at han tar sitt forslag tilbake og at denne innstilling blir behandlet for lukkede dører. Men jeg gir ikke opp prinsippet av den grunn. Jeg vil forbeholde meg å komme tilbake til disse spørsmål senere, forbeholde meg å ta de spørsmål opp innen mitt eget parti og om nødvendig også i Stortinget, og da for åpne dører. Jeg mener vi skal være reelle og greie i vår fremferd, - vi skal bare si og gjøre for lukkede døre, hvad vi kan si og gjøre for åpne døre - det gjelder også i vor politikk i Grønlandsspørsmålet eller overfor Danmark.

Alf Mjøen: Jeg vil gjerne rette mig efter arbeiderpartiets mektige fører, men det er nokså vanskelig for mig å ta mitt forslag tilbake av en grunn som hr. Madsen beholder for sig selv, som han har i sitt eget indre, og hvorav han ikke har vært så elskverdig å meddele mig nogetsomhelst. Jeg fastholder mitt forslag.

Presidenten: Hr. Madsen spurte igjen om grunnen. Det forekommer mig noget eiendommelig at Stortingets medlemmer ikke er klar over grunnen. Man blir jo her nødt til å diskutere ting som efter almindelige folkerettslige regler fører til meget vidtgående konsekvenser mellem landene. Den danske statsminister har i et intervju idag uttalt, at den danske regjering må overveie å melde Norge for Nasjonenes forbunds råd i henhold til forbundspakten som en stat hvis politikk kan medføre fare for freden. Vi er nødt til, når vi skal diskutere disse ting, å ta bestemt avstand fra misgrep fra norsk side, vi er nødt til å gi Stortinget alle kjensgjerninger i saken, og der er i disse kjensgjerninger en rekke omstendigheter som skader Norges stilling, hvis denne sak skal prosederes for nogen voldgift eller for en domstol eller et hvilket som helst forum; og nettop av den grunn at vi ikke ønsker at Norges stilling under en eventuell konflikt skal skades, er det at alle som har hatt med sakens forberedende behandling å gjøre, har funnet at dette møte burde foregå for lukkede døre.

Ameln:¹ Presidentens uttalelser bekrefter nettopp det som jeg antydte: at man benytter denne lille sak som et à propos, hvor Stortinget skal tvinges til å diskutere og ta standpunkt til en meget større og viktigere sak enn denne enkelte sak om disse 45 000 kr. Det mener jeg er uriktig. Man får komme med en utredning fra regjeringen, en linje fra regjeringen, behandlet av komiteen, og så får Stortinget ta standpunkt til det. Å benytte denne lille innstilling her med denne forholdsvis uskyldige dissens, som formodentlig blir yderligere avstreifet nu når bondepartiet har fått regjeringen, til å få en stor debatt om Grønland, uten at det spørsmål foreligger utredet på almindelig måte, er efter min mening ganske galt og reglementsstridig.²

Presidenten: Hr. Alf Mjøen har hatt ordet tre gange og får det kun til en kort bemerkning.

Alf Mjøen: Jeg må uttale min tilslutning til hr. Ameln. Jeg vil bare si at når hr. Hambro mente at denne sak skulde være såvidt stor at det kunde være fare for fredsbrudd, og at den derfor måtte inn for Folkeforbundet, må presidenten undskylde at jeg smilte.

Presidenten: Presidenten kan forsikre den ærede representant om at presidenten allerede for lenge siden har smilt av representanten.

Votering:

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag - at møtet skulde settes for lukkede døre - og Alf Mjøens forslag - at møtet skulde settes for åpne døre - bifaltes presidentens forslag mot 7 stemmer.

Presidenten: Presidenten vil så foreslå at de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer får adgang til møtet, likeledes regjeringens medlemmer, ekspedisjonschef Hillestad og bureauchef Foltmar fra handelsdepartementet og utenriksråd Esmarch og sekretær Anker fra utenriksdepartementet. Videre vil presidenten foreslå at de representanter for pressen som efter opgave fra utenriksdepartementets pressekontor har adgang til utenriksministerens konferanser med pressen, gis adgang til møtet. - Ingen har uttalt sig derimot, og det ansees som enstemmig bifalt.

Presidenten finner å måtte uttale en beklagelse over at der i et enkelt presseorgan har vært gitt meddelelse om at Stortinget idag skulde ha møte for lukkede døre og meddelelse om hvad der formodedes å skulle behandles i dette møte. Presidentskapet har drøftet tilfellet, men presidentskapet savner ethvert maktmiddel til å gripe inn overfor illojalitet fra pressens side. Der er tidligere på grunn av utvist illojalitet fra pressens side fra Stortinget blitt sendt en

---

¹ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

² Hit gjengitt etter stensilert referat.

forestilling til den nedsatte straffelovkommisjon for å bringe under overveielse hvad man kan gjøre like overfor misbruk av meddelelser om eller angående møter for lukkede døre i Stortinget. Men presidentskapet mener at det naturlige er at pressen, hvis diskresjon Stortinget jo vet å vurdere til daglig, og som pleier å ha det beste og mest lojale samarbeide med Stortinget, selv våker over at lojaliteten ikke misbrukes og at diskresjon overholdes.

Det som forreligger til behandling for møtet idag, er den hemmelige innstilling S. C.:

Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om bidrag til ekspedisjoner m.v. til arktiske egne i 1931.

Forinnen presidenten gir ordet til sakens ordfører, finner presidenten å burde referere protokollen fra to møter i den utvidede utenrikskomite til orientering for Stortingets medlemmer. Såvel den nuværende som den avgåtte regjering har funnet at spørsmålet om ekspedisjoner til Øst-Grønland på grunn av sakens hele forløp var et såvidt viktig spørsmål at det burde behandles av den store utvidede utenrikskomite i samarbeide med regjeringen og med fremleggelse av alle aktstykker som kunde være av interesse, og fra møtet i den utvidede komite den 26. mars foreligger følgende referat:

"Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel drøftet idag i møte med Stortingets forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite den foreliggende situasjon med hensyn til Østgrønland. Tilstede var også utenriksråd Esmarch og byråchef Marstrander. Komiteen var på forhånd oversendt avskrift av den stedfunne noteveksling, likesom utenriksministeren redegjorde for den samtale han under den 18. - 3 hadde med den danske sendemann Oldenburg. De spørsmål som drøftedes var notevekslingen omkring de norske fredningsbestemmelser av moskuskveg, politimyndigheten, og den danske tre-års plan, derunder særlig den i den siste danske note hevdede fortolkning av Østgrønlandsavtalens art. 4. I denne forbindelse refererte utenriksministeren det av professor Castberg utarbeide P.M. angående art. 4, og hans opfatning av ret til å ta grunn i besiddelse til jakt og fangst.

I den diskusjon som fant sted deltok foruten de fra utenriksdepartementet fremmøtte, av komiteen dens formann, president Hambro, samt herrene Andrå, Gram, Handberg, Hornsrud, Lykke, Nygaardsvold, Reimers og Øksnevad. Komiteen var enig med utenriksministeren i at man såvidt mulig burde undgå at striden om Østgrønland nu blev satt på spissen slik at selve suverenitetsspørsmålet måtte innbringes til internasjonal avgjørelse, og særlig tok man bestemt avstand fra å fremtvinge en slik avgjørelse ved en øieblikkelig statsrettslig anneksjon av det norske interesseområde nord for Scoresby Sund. Der burde arbeides for en rolig utvikling med sikte på å få de eksisterende stridspunkter bragt ut av verden i mindelighet, og man bør ihvertfall foreløbig innskrenke

sig til gjennom en fortsatt noteveksling med Danmark å hevde det norske standpunkt.

Hvad de norske fredningsbestemmelser for moskusveg angår, var man enig om at drøftelsene herom kunde fortsettes mellem de to regjeringer med det for øiet å nå frem til en felles løsning. I spørsmålet politimyndighet så man gjerne om enighet mellem landene kunde opnås på grunnlag av en ordning hvorefter begge land trakk sine bestemmelser om politimyndighet tilbake.

Hvad endelig den danske treårsplan og den forestående danske ekspedisjon angår, var man enig i at Norge likeoverfor Danmark måtte hevde fangstfolkenes rett til jakt og fangst gjennom en nærmere presisering av den norske opfatning, uten dog å stille saken på spissen. Den slags monopolisering av jaktområdet for norske kunde neppe hevdes. Skulde det vise sig at den danske ekspedisjon blev gjennomført på en måte som ikke tok tilbørlige hensyn til de norske fangstfolks interesser, vilde det være tidsnok da å ta de spørsmål som derved reiste sig op til behandling, likesom overgrep fra dansk side i denne forbindelse vilde kunne danne et godt saklig grunnlag for hevdelse av det norske standpunkt."

Den meddelse fra Ishavsrådet som har vært omtalt i pressen, var sendt til regjeringen den 5. mai, og blev oversendt til utenriks- og konstitusjonskomiteen i løpet av den følgende uke. Denne redegjørelse blev øieblikkelig i gjenpart sendt til alle medlemmer av komiteen, og der blev holdt møte i komiteen den 20. mai i nærvær av statsminister Kolstad, handelsminister Per Larssen og utenriksråd Esmarch. Om dette møte blev der opsatt følgende referat:

"Der blev idag holdt et møte i den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite, hvor man blandt annet behandlet Ishavsrådets skrivelse til regjeringen av 5. ds. I møtet deltok foruten komiteens medlemmer også statsministeren, handelsministeren og utenriksråden. Det fremgikk av de falne uttalelser at komiteen enstemmig var av den opfatning at Ishavsrådets skrivelse ikke gav foranledning til særskilte skritt, men at det standpunkt som var inntatt innen komiteen under møtet den 26. mars blev å oprettholde.

Under drøftelsene blev det fra forskjellige av komiteens medlemmer uttalt at utarbeidelsen av en instruks for Ishavsrådet måtte påskynnes mest mulig."

Der blev holdt et nytt møte i komiteen i forgårs, efter at ishavsrådets meddelsele var gitt pressen, og saken blev påny drøftet uten at komiteen fant nogen opfordring eller foranledning til å avgi nogen innstilling om saken på dette tidspunkt, idet man mente at der måtte være anledning for regjeringen til eventuelt å fremlegge sitt syn i Stortinget, og få en drøftelse for lukkede dører til klarleggelse av

stemningen og retningslinjene. Derfor er det alene spørsmålet som er berørt i innst. S.C. som har vært slått op som dagsorden for dette møte.

M. J. Strand (komiteens ordfører): Jeg bad om ordet bare for å gi en meddelelse. Det er sagt her i innstillingen at mindretallet er bekjent med, at der fra Finn Devold vilde foreligge et nytt andragende, som skal gå ut på, at han istedetfor det tidligere andragende om birag ber om å få et lån stort kr. 30.000. Skrivelsen er innkommet til komiteen. Jeg vil samtidig ha sagt, at innstillingen i sig selv selvfølgelig ikke skulde gi anledning til den spending, den skulde ikke gi anledning til den tropiske varme, som allerede nu synes å herske om disse spørsmål. Jeg synes nok at de mange burde ha reist til Grønland og blitt avkjølet en smule, og så kunde de ha møtt her og tatt fatt på den sak som her foreligger for oss. Det som foreligger er simpelthen, at der er innkommet endel andragender om statsbidrag, støtte til visse ekspedisjoner til Grønland til et samlet beløp av 137.000 kroner. Andragendene - ja, en kan ha forskjellige meninger om dem. Somme synes å ha gode grunner for sig, somme synes også å være temmelig lettkjøpte. Og det er skjedd her som det skjer så ofte ellers, at når regjering og Storting skal behandle den slags, så må de ta budgettmessige hensyn, de må ta hensyn til budgettet. Det har regjeringen gjort, det har komiteen gjort, og komiteens flertall har innstillet på at der stilles 45.000 kroner til regjeringens disposisjon og anmoder regjeringen om å veie de innkomne andragender på beste måte. Og det er slik at komiteens mindretall ikke er så langt borte fra oss andre. De siger at det stilles 75.000 kroner til regjeringens disposisjon på samme måte som vi andre, og når de siger det, synes det vesentlig å være for å kunne imøtekomme andragendet fra Finn Devold. Der skulde altså i innstillingen i og for sig ikke være nogen grunn for den stemning som er tilstede her og heller ikke for den stemning som er tilstede i pressen. Personlig har jeg nok så stor sympati for Devolds andragende, og jeg vil også si at regjeringen bør overveie om det kan komme i betraktning. Noget utover det tror jeg ikke der er grunn til å si om denne sak, og det er heller ikke grunn til for mig å komme nærmere inn på enkelthetene i andragendene foreløbig.

Hr. Myklebust inntok presidentplassen.

Alf Mjøen: Siden presidenten har fulgt den fremgangsmåte at han her leser op en protokoll fra utenrikskomiteens møte, og dette skal være den behandling vi har her i tinget av disse viktige saker, efterat vi for to dager siden hadde den overraskende optreden, hvor den ene partifører efter den annen - likesom på bestilling eller efter avtale - optrer med sine numre, så vil jeg si at jeg frafaller her å ta nogen diskusjon. Jeg går ut fra at disse ting vil komme siden, og jeg akter å ta op diskusjonen da.

Statsråd Braadland:³ I anledning av den skrivelse som er kommet til regjeringen fra Ishavsrådet vil jeg gjerne få lov til å fremkomme med noen bemerkninger på regjeringens vegne. Til å begynne med må jeg feste oppmerksomheten på den måte, hvorpå Grønlandsspørsmålet hittil har været behandlet. Der har vært et intimt samarbeide mellom den forsterkede utenrikskomite og regjeringen. Stortinget og regjeringen har stått sammen om de forholdsregler som er tatt og om de beslutninger som er fattet. Siden den nye regjering tiltrådte, er der ikke offisielt inntruffet nogen begivenhet i forholdet mellom Norge og Danmark som skulde tilsi en forandring i den hittil førte politikk. Forholdet er som bekjent dette at der er forskjellige spørsmål, hvor der er et divergerende syn mellom de to stater, og hvorom der i den senere tid har været meningsutveksling. I dette øieblikk venter vi et svar fra Danmark vedrørende spørsmålet om politimyndighet og Danmarks tre-årsplan, mens vi har under forberedelse en meddelelse til Danmark angående fredningsbestemmelser. Den eneste nye begivenhet av en så å si offisiøs natur, som formodentlig har gitt anledning til at spørsmålet er kommet frem her, er Ishavsrådets henvendelse til offentligheten. Dette har nettop været behandlet i Stortinget, og der har været gitt tydelig uttrykk for at Ishavsrådets offentliggjørelse av sin henvendelse til regjeringen ikke stemte med Stortingets opfatning. For min del vil jeg også gjerne ha sagt, at en henvendelse fra Ishavsrådet til offentligheten skaper visse vanskeligheter for sakens offisielle behandling.

Når der spørres om fremtiden og om hvordan regjeringen stiller sig til Øst-Grønlandsspørsmålet, tror jeg det er riktig å si til å begynne med, at den norske politikk i dette spørsmål må være diktert først og fremst av hensynet til landets reelle interesser. Ved bedømmelsen av de forholdsregler som der kan bli spørsmål om å anvende, må man holde hodet koldt, så at man ikke av prestigehensyn kan komme til å treffe foranstaltninger som vil ha skadelige virkninger likeoverfor våre reelle interesser. Der har været reist spørsmål om okkupasjon. Spørsmålet har, såvidt jeg vet, været drøftet i konstitusjonskomiteen, og konstitusjonskomiteen har ikke funnet at en okkupasjon var tilrådelig under de nuværende forhold. Jeg vover ennu ikke å uttale nogen bestemt opfatning av dette spørsmål. Men jeg tror det vilde være uriktig på det nærværende tidspunkt å ta denne løsning helt bort fra den politiske dagsorden. Man vil kunne tenke sig situasjoner, hvorunder dette middel vil komme til å fremstille sig som en nødvendighet. Men såvidt jeg nu kan ha oversikt over spørsmålet, vil det neppe være hensiktsmessig å bringe noget sådant i forslag på dette tidspunkt. Der må under drøftelsen herav legges en vesentlig vekt på to ting. Den ene er at vi befinner oss i pågående forhandlinger med Danmark, og den annen er at der alltid må kreves en viss kontinuitet i behandlingen av utenrikske spørsmål. Jeg tror derfor det må ansees for et rimelig forlangende at regjeringen får tid til å se nærmere på spørsmålet, idet nye og viktige aktstykker jo også er kommet

---

³ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

til. Det nytter ikke å dølge at forholdene på Øst-Grønland frembyr problemer av en sådan natur at der må bli en sterk prinsipiell forskjell på den danske og den norske opfatning. Spørsmålet blir bare, om man kan tenke sig at der litt efter litt vil skje en utjevning, sådan at de norske reelle interesser vil kunne bli fullt varetatt, eller om den divergerende opfatning av de prinsipielle spørsmål fører det hele hen mot en akutt konflikt.

Når jeg derfor skal resymere regjeringens opfatning blir det dette, at vår politikk i Grønlandsspørsmålet må fremmes under samarbeide mellem Storting og regjering. Det er regjeringens vilje bestemt å hevde våre nasjonale og økonomiske interesser deroppe, men regjeringen er samtidig klar over at de ikke må hevdes på en sådan måte at reelle økonomiske interesser blir truet. En okkupasjon betyr det samme som spørsmålets innbringelse for Haagerdomstolen. Dette er selvsagt et skritt som ikke kan tas uten at man samtidig omhyggelig veier de muligheter, som vil være en følge av en sådan domstols avgjørelse i den ene eller annen retning.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har i en så lang årrekke hatt så meget med disse spørsmål å gjøre at jeg antar Stortinget vil finne det naturligt at jeg ber om ordet i tilslutning til utenriksministeren. Jeg vil da begynne med å si, at jeg helt ut slutter mig til den opfatning som her blev gjort gjeldende fra regjeringens side gennem dens utenriksminister. Jeg vet ikke ett punkt i det utenriksministeren sa hvor jeg vil ta en reservasjon. Jeg er helt og fullstendig enig, og jeg hilser det med stor tilfredshet, fordi jeg så gjerne vil at der i norsk utenrikspolitikk, ikke mindst på dette vanskelige område, både skal være kontinuitet og ikke for sterke motsetninger, for skal vi i Grønlandssaken nå frem til et tilfredsstillende resultat må der samarbeide til og vi må søke å gå frem med en felles front. Det som har skjedd og skjer i de siste dager, det er i virkeligheten et forsøk på å ta en offensiv og det en meget skarp offensiv, ved siden av, utenfor eller jeg vil si på tross av hvad den ansvarlige regjering under samarbeide med Stortinget mener er det rette. Og er der noget som er farlig og betenkelig så er det, i utenrikspolitikk mere enn nogen steds, hvis stemninger utenfor den ansvarlige ledelse tar ledelsen. Reelt er der, som utenriksministeren sa, intet nytt. I de utredninger jeg gav for Stortinget den 20. februar både for åpne dører og for lukkede dører - og også for lukkede dører var den samlede presse tilstede - finner man denne saks forhistorie og meget nøie trukket op den stilling som regjeringen fant burde tas like overfor den såkalte danske 3-årsplan, som har en ganske bestemt fremgangsmåte i Grønlandssaken blitt sterkere enn før, nemlig spørsmålet om vi for å fremme våre interesser bør gå til en øieblikkelig anneksjon av en bestemt del av Øst-Grønland, nemlig den del som kan karakteriseres som vårt vakt så megen opsikt. Men efter den utredning, som jeg gjerne vil be representantene lese op igjen, både den offentlige og den hemmelige - begge deler foreligger trykt - er spørsmålet om interessestrøk - strøket fra Davy sounds sydside til Wollaston forland, et strøk på 350 km.s lengde og inntil 200 km.s dybde. Dette spørsmål om å gå til en bestemt anneksjon er i

virkeligheten reist av fagfolk innen utenriksdepartementet. Det er særlig professor Castberg, men også byråchef Marstrander, som har været inne på den tanke at vi for å drive spørsmålet frem til Haag på et for oss etter deres mening gunstig grunnlag burde gå til et slikt akutt skritt. Spørsmålet blev drøftet i den forrige regjering, men man kom da til det resultat, uten å ville ta noget standpunkt til den rent rettslige side av spørsmålet, at det vilde være en uklok fremgangsmåte for norske interesser å gå til et slikt drastisk middel. Som den ærede president refererte fra utenrikskomiteens møte er spørsmålet også siden forelagt den forsterkede utenrikskomite med samtlige dokumenter, og man kom også der enstemmig til det resultat at en anneksjon eller okkupasjon på det nuværende tidspunkt vilde være en stor feil av Norge. Det vilde ikke styrke, men svekke vår stilling. Men, som den ærede utenriksminister sa, det betyr ikke det at man ikke kan tenke sig at situasjonen kan utvikles derhen at det blir riktig å foreta en slik anneksjon for fra vår side å sette saken på spissen. Man kan tenke sig det nettop i forbindelse med 3-årsplanen. Man kan tenke sig at danskene gjennomfører sin 3-årsplan på en for oss så utfordrende måte, at vi har et saklig sterkt grunnlag for et aktivt skritt. Men her gjelder det jo å bedømme situasjonen som den er idag, og jeg kan ikke nekte for, at jeg er blitt grepet av en viss forundring - la mig si en viss trist forundring - over å se, hvor lett stemninger kan settes i bevegelse, når det gjelder spørsmål som dette. Vi har jo sett i de siste dager efter Ishavsrådets offentliggjørelse av sin skrivelse til regjeringen, at en meget stor del av pressen, og det en meget innflytelsesrik del av pressen, likefrem har tatt et sterkt standpunkt til fordel for en øieblikkelig aksjon, og dog vil jeg påstå, at pressen ikke kan kjenne til alle de ting som ligger bak, og som må tas op til overveielse, før der foretas et sådant skritt - den kan ikke kjenne til det. Men det er ikke ufarlig å reise en slik bevegelse fra pressens side, for er det noget som lett vinner resonans, så er det desværre den slags stemninger. Det er jo gått så langt, at idag får en innsender i Sjøfartstidende redaksjonelt utstyr, som peker på, at vår svakhet likeoverfor Danmark i dette spørsmål ligger i, at vårt forsvar ikke er i orden. Det er krigspsykose. Vi tror, vi er et langt fremskredent folk, vi tror, at vi tenker rolig og nøkternt. Nei vi tenker ikke mere rolig og nøkternt enn de folk ute i Europa, som lar sig rive med av ganske beslektede bevegelser; men der er den forskjell på folkene ute i Europa og oss, at for dem står striden om landsdeler, som er kommet under fremmed herredømme og hvor der levere hundredtusener av deres egne landsmenn. Her står kampen om en strekning på 350 km. isørken, hvor der overvintrer 16 nordmenn, og hvor der er opført 80 hytter eller skur, hvorav halvdelen er budt den norske stat tilkjøps, og man har sagt, at hvis den norske ikke kjøper dem, så selger man til den danske.

Men la oss - for det er ganske nødvendig på bakgrunn av dagens presseagitasjon og dagens populære meninger - la oss et øieblikk se på dette spørsmål om øieblikkelig anneksjon av Østgrønland. Det er ganske sant, at lærde folk i utenriksdepartementet mener, det er riktig. Det er også ganske sant, at Ishavsrådet har tilrådet en slik anneksjon. Det er

ledsaget av en skrivelse av 5 mai, som kom til den forrige regjering med det samme den gikk, og derfor ikke kunde tas op til drøftelse av den men blev oversendt til utenrikskomiteen. Jeg har ikke lest den, før den kom i utenrikskomiteen, men jeg må opriktig talt tilstå, at et tynnere begrunnet dokument for en så viktig statshandling har jeg ikke sett, og formodentlig har dette dokument været følt tynt av Ishavsrådet selv, fordi det viser sig, at Ishavsrådets formann har sendt professor Skeie og Gjelsvik en skrivelse av 13 mai - altså 10 dager efterat Ishavsrådet har truffet sin beslutning - hvor han ber disse lærde herrer uttale sig om spørsmålet. Nu skulde man tro, at når et institutt som Ishavsrådet gav sin regjering et så alvorlig råd som å foreta en anneksjon av et land, som ikke tilhører oss, og om hvis suverenitetsforhold der står strid, så vilde Ishavsrådet, som jo er ansvarlig, avvente regjeringens drøftelser av dette spørsmål. Ishavsrådet visste jo meget godt, at der kom en ny regjering til nettop i de dager, og det måtte vite, at den nye regjering måtte ha nogen tid før den kunde sette sig inn i et så viktig spørsmål som det - men nei, Ishavsrådet finner å kunne og måtte offentliggjøre denne henvendelse, som går ut på et skritt, som i gamle dager mellem statene var casus belli. Når det så blir påtalt av denne forsamling og av regjeringen, så får ikke en sådan påtale i et så viktig spørsmål som dette tilslutning av den opinion som gjør sig gjeldende gjennom pressen - nei, den opinion tar avstand fra regjeringens og Stortingets optreden. Den sier, at det er Ishavsrådet som har rett, men det er den ansvarlige regjering og Stortinget som har urett. Jeg tror, man må gå langt, før man kan finne maken. Det var ikke farlig, sier man, at dette blev offentliggjort, for det var i grunnen kjent før. Ja, det har været kjent, at enkelte mennesker mente, at anneksjon var riktig, men det var ikke kjent, at det av regjeringen nedsatte Ishavsråd enstemmig hadde tilrådet en øieblikkelig anneksjon, og i et hvilket som helst ordnet samfund vil en slik skrivelse avsendt, selvfølgelig behandles med den største diskresjon, inntil den er drøftet av de ansvarlige myndigheter. - Har nu dette med offentliggjørelsen gjort skade? Utvilsomt! Meget stor skade både i Danmark og her, ikke minst her hvor det synes å være en lett sak å sette folket i slik bevegelse at de tror en anneksjon av et land er en dagligdags og naturlig ting som en hvilket som helst regjering bør stå til tjeneste med og gjøre uten å tenke sig om. Er vi nu berettiget til en slik anneksjon? Ja, så sier enkelte. Men det er ganske interessant å se, at den utredning som idag er offentliggjort av professorene Skeie og Gjelsvik, søker å påvise at vår rett til anneksjonen alene kan bygges på et brudd fra dansk side av avtalen, kun derved har vi rett til anneksjon, og det er selvfølgelig riktig. Da proposisjonen om Grønlandsavtalen blev fremlagt i 1924 av regjeringen Berge, sa utenriksdepartementet i proposisjonen: "Som det uttrykkelig fremgår av det av begge land tatte principielle forbehold, foregriper eller prejudiserer overenskomsten intet. Dens eneste opgave er i så stor utstrekning som mulig å regulere forholdene på Østgrønland og fastsette de regler og bestemmelser som begge land binder sig til å følge så lenge den står ved makt." Og nu kommer noget overmåte viktig: "Det sier derfor sig selv at intet av landene

i denne tid kan foreta noget skritt som kommer i strid med overenskomsten eller som i forholdet til det annet land prejudiserer dettes rettslige og principielle opfatning, hvorom uttrykkelig forbehold tas i de mellem begge regjeringer ved overenskomstens undertegning utvekslede noter." - Det er jo imidlertid gitt og det benektes vel ikke av nogen at en anneksjon, foretatt av Norge, mens Grønlandsavtalen eksisterer, det er i høi grad et "skritt som kommer i strid med overenskomsten og som i forholdet til det annet land prejudiserer dettes rettslige og principielle opfatning", - derom kan der ikke herske tvil. Altså i det øieblikk Norge foretar denne anneksjon så vil Norge på den brutaleste måte krenke Østgrønlandsavtalens grunnlag. Når allikevel anneksjonen forsvares og kan forsvares, skyldes det den påstand at det er Danmark som først har brutt Grønlandsavtalen. Det har også været drøftet i utenriksdepartementet og vi er virkelig kommet til det resultat at det blir meget vanskelig for oss å påvise eller overbevise iallfall en domstol om at Danmark virkelig har brutt Grønlandsavtalen. For den omstendighet at Danmark sender en 3-års ekspedisjon til Nordøst-Grønland, det er ikke noget brudd på avtalen. Der står uttrykkelig i avtalen at landet skal være åpnet for alle, og den omstendighet at vi har 16 nordmenn som overvintrer der er ikke tilstrekkelig for oss til å utelukke noget som helst annet land.- Man snakker om at vi har kolonisert dette strøk. Det er snakk. Vi har iallfall ikke kolonisert i den utstrekning at vi har rett til å kreve at alle land skal holde sig borte derfra. Vi føler oss jo meget støtt over at Danmark har et monopol på Vest-Grønland. Det sa vi var urimelig, men på Vest-Grønland bor dog 25000 grønlendere som lever et kummerlig og fattig liv av landet sitt, så der er det iallfall et grunnlag for monopolisering. Nu synes det som om vi vil kreve monopolisering av en 350 km. lang kyststrekning, fordi der overvintrer 16 nordmenn og fordi vi har opført 80 skur, hvorav halvparten er tilsalgs. Nei, ved sin ekspedisjon har ikke Danmark brutt Grønlandsavtalen, og det påstår man heller ikke. Men sier man, fordi Danmark vil etablere politi i forbindelse med sin ekspedisjon, bryter det Grønlandsavtalen. Ja, men bør vi ikke da vente til de har gjort det brudd, er det heldig at vi publiserer for alle vinder at nu vil vi annektere fordi Danmark tenker på å gjøre noget som vi mener er brudd på Grønlandsavtalen? Og er det nu ganske sikkert, er man helt overbevist om at Danmark bryter Grønlandsavtalen ved å etablere politi?

Professorene Skeie og Gjelsvik er selvfølgelig fullt opmerksomme på at skal Østgrønland annekteres, så må det med overbevisende kraft slåes fast at Danmark har brutt avtalen. Og det er det de prøver på, - jeg sier virkelig "prøver på", for sjelden har jeg sett en så svak begrunnelse som denne - det skulde da være Ishavsrådets egen - for anneksjon. Hvad sier disse to lærde? De sier først som ganske almindelig sats: "Grønlandsavtala må tydas so at ingen av partane, direkte eller indirekte, skal reisa suverenitetsspursmålet i den tid avtala gjeld. Men det er efter folkeretten sjølvsagt at so snart den eine parten bryt ein avtalefyresetnad, fær den andre parten, når han fåfengt hev protestera, frie hender." - Når han fåfengt har protestert får han frie hender! Men nu sier Skeie og

Gjelsvik at Danmark har brutt avtalen, og det søker de å bevise på følgende måte: De sier at begge land har rett til å gi frednings- og politiregler, men bare med virkning for egne folk. Hvor står det i avtalen? Ingen steder.

For fredningsbestemmelsenes vedkommende er det uttrykkelig foreskrevet i artikkel 3 hvorledes det skal gås frem. Begge landes regjeringer skal forhandle for å søke å få felles fredningsbestemmelser, og slike forhandlinger pågår, som jo nettop utenriksministeren har fortalt, i disse dager mellom Danmark og Norge. Der er det sandelig ikke skjedd noget brudd på avtalen. - Men så har hvert land rett til å etablere politimyndighet for egne borgere. Hvor står det? Ingensteds. Det var tvertimot så at en av de vanskeligste ting under forhandlingene var politispørsmålet. Det blev nok reist fra dansk side krav om at Danmark skulde ha rett til å etablere politi, men det blev like bestemt avvist fra norsk side. Vi vilde intet ha i avtalen om politimyndighet, og det kom heller intet inn om politimyndighet. Så hvorledes det motsatte kan påståes, skjønner jeg ikke. Men har man da allikevel rett til å etablere politimyndighet? Ja, Norge har hevdet det, og Norge har overensstemmende med sitt syn på Øst-Grønland som ingenmannsland etablert en politimyndighet for et par ekspedisjoner, en politimyndighet som selvfølgelig bare kan omfatte norske borgere, idet vi betrakter landet som ingenmannsland. Dette skritt, hvorved Norge opprettet politimyndighet, var utvilsomt politisk et uklokt skritt. For det foranlediget Danmark - merk vel det! - til å reise politispørsmålet. Det var det som gav Danmark anledning til å si, at hvis Norge etablerer politi på Øst-Grønland, etablerer vi også politi. Men selvfølgelig, sa Danmark, Norge etablerer politi ut fra sitt grunnsyn, nemlig at det er ingenmannsland, vi etablerer politi ut fra vårt grunnsyn at det er dansk. Spørsmålet blir da om Danmark har brutt avtalen hvis det etablerer et slikt politi. Jeg bare spør. Jeg tror ikke det er ganske lett å svare. Men den norske regjering har nedlagt en meget bestemt protest mot tanken om et slik politi og har sagt at et slik politi ut fra Norges syn ikke på nogen måte kan gjøres gjeldende likeoverfor nordmenn, og den norske regjering har erklært, at den i tilfelle vil publisere for samtlige makter at den protesterer mot en politimyndighet som utøves likeoverfor nordmenn. Det skritt har Norge tatt. Og det var virkelig mitt håp og det var den nye regjerings håp, at ved vennskapelige forhandlinger i ro og fred og i en god atmosfære skulde vi fått det politispørsmål ut av verden. Jeg tror det kan bli vanskelig å få det i orden nu. Det var altså den ene påstand om brudd fra dansk side av avtalen, som skal gi Norge rett til å gå til et slikt brutalt skritt som en øieblikkelig anneksjon. Den annen var, at det var i strid med avtalens grunnlag at Danmark gav andre stater mestbegunstigelse på Øst-Grønland. Ja, der vil jeg også spørre: Er det sikkert? Forholdet er jo det at Danmarks suverenitet over Øst-Grønland er anerkjent av praktisk talt alle land undtagen Norge. Da Grønlands-avtalen kom i stand mellom Danmark og Norge, henvendte en del utenlandske regjeringer sig til Danmark og sa de vilde ha mestbegunstigelse, og de måtte gå gjennom Danmark, fordi Danmark hadde en fra deres side

anerkjent suverenitet. Og Danmark krenket jo ikke Norge ved å gi disse land mestbegunstigelse. For Norge har nettop krevet at det skulde være åpent for alle. I avtalen står det intet om at det er nogen enerett for nordmenn eller dansker, det står at landet er like åpent for alle. Franskmenn, tyskere, amerikanere, kanadiere, hvem som helst har rett til virke på Øst-Grønland etter Grønlands-avtalen. Så det er et stort spørsmål om den omstendighet at Danmark har gitt mestbegunstigelse til andre stater, kan påberopes som et brudd av avtalen.

Det er på denne bakgrunn det blir nødvendig å overveie et slikt skritt som en øieblikkelig anneksjon, og vi som har vært nødt til i denne forbindelse å tenke politisk, er altså kommet til det resultat at på det nuværende tidspunkt vilde det være overmåte uheldig for Norge å gå til en okkupasjon, fordi det vilde bringe vårt land i en meget ugunstig tilstand ved den internasjonale avgjørelse som da vilde bli fremtvunget. Vi kan jo ikke ved en øieblikkelig anneksjon hindre den danske ekspedisjon, men vi blir straks tvunget inn på en langvarig prosess i Haag, og vi iallfall er kommet til det resultat, regjeringen og utenrikskomiteen som har drøftet disse ting, at det skritt fører ikke frem. Det fører tvertom i en gal retning for vårt land.

Når jeg da skal summere op hvorledes vi nu skal stille oss, må vi gjøre klart hvilke alternativer det idag foreligger for oss med hensyn til Øst-Grønland. Det kan jo ikke nektes at Ishavsrådets offentliggjørelse av sin henvendelse og den måte hvorpå pressen har deltatt i gleden over det, i høi grad har gjort dette spørsmål akutt. Det kan jo ikke idag drøftes under så rolige forhold og i så gunstig atmosfære som det kunde drøftes for en uke siden, det må vi være fullt opmerksom på. Og da får vi spørre oss selv: hvad skal vi nu gjøre? Der er forskjellige alternativer. Det ene er at vi fortsetter den linje som den forrige regjering drev og som den nuværende fortsetter, nemlig at vi søker å undgå å sette saken på spissen. Vi fortsetter, med og uten statsbidrag, vår praktiske ekspansjon og nyttiggjørelse av Øst-Grønlands muligheter for på den måte å få et sterkere og sterkere grunnlag for fremtiden. Vi tar sterke forbehold likeoverfor de skritt Danmark tar, og vi avventer, om det gjennom sin ekspedisjon foretar ting, som er så støtende for oss, at vi kan gå til aksjon. Vi gjør hvad vi kan for å få politimyndigheten vekk, vi fortsetter i det hele tatt den rolige utviklings linje. Det er det ene alternativ, men der er flere. Vi kan gå til venskapelig forhandling med Danmark. Som grunnlag for en slik forhandling kan to ting tenkes: enten at vi sier, at vi vil foreslå at vi får suverenitet over dette land fra Davis Sound og nordover, og at vi til gjengjeld på visse betingelser, mestbegunstigelse o.s.v. anerkjenner Danmarks suverenitet over det øvrige Grønland. Jeg tror ikke at en forhandling på det grunnlag fører frem idag; dertil er stemningen selvfølgelig også i Danmark blitt altfor ophisset. Et annet alternativ er det, som i virkeligheten allerede var oppe under forhandlingene i 1924, nemlig at Norge anerkjenner dansk suverenitet over hele Grønland, men på visse betingelser, betingelser som går ut på at vår prioritet med hensyn til vårt virke, vårt arbeide nettop

i disse strøk sikres. Der hvor nordmennene har første og største rett, skal ikke danskene skride inn i enslags konkurranse som vanskeliggjør vårt arbeide deroppe. Vi kunde visselig ad den vei nå meget langt, lenger enn ad nogen annen vei, hvis det var tale bare om praktisk politikk. Vi kunde visselig stille betingelser også for Vest-Grønlands vedkommende, som vilde bringe oss mange muligheter og store fordeler. Men dette er jo dessværre heller ikke praktisk politikk av hensyn til Norge, idet den norske stemning, slik som den er idag, ikke vil godkjenne eller forstå en ordning, hvorved vi anerkjenner dansk suverenitet også over Øst-Grønland. Så har vi det tredje alternativ, som jeg har behandlet så utførlig, nemlig en øieblikkelig anneksjon for å fremtvinge dansk appell til Haag. Jeg har avvist det av politiske grunne, og jeg tror at alle de som politisk har hatt med denne sak å gjøre, den enstemmige utenrikskomite, de to regjeringer, jeg tror at alle er enige i at idag er dette anneksjonsforslag ikke praktisk politikk.

Så har vi imidlertid et siste alternativ som jeg vil nevne, og det skiller sig ut fra det jeg her har nevnt, nemlig om anneksjon for å bringe saken inn for Haag: Det er å bringe saken inn for Haag, skal jeg si, som gentleman likeoverfor gentleman: på et vennskapelig grunnlag gå til Danmark og si at denne strid har nu utviklet sig slik at vi synes den må ha en ende, og den vil ikke kunne få en tilfredsstillende ende, før der blir dom mellom oss. Vi foreslår derfor at vi i all vennskapelighet drøfter grunnlaget for en appell til Haagerdomstolen av selve suverenitetsspørsmålet for Øst-Grønlands vedkommende. Det er en løsning som er vel værd overveielse, men det er ganske betegnende, at da jeg den 20 februar nevnte dette alternativ som et svar på statsminister Staunings meget utfordrende uttalelse, så blev det nettop fra den presse, som i disse dager fører et stort ord, tatt avstand fra en sådan tanke at vi skulde gå til Haag, fordi vi på det nuværende tidspunkt måtte risikere å tape. Jeg nevnte den gang Haag, ikke fordi det var min politikk, for min politikk var den langsomme utviklings linje, men fordi det overfor hr. Stauning var ganske nødvendig å understreke at Danmark ikke behøvde tro at Norge fryktet et oppgjør i Haag. Men nu er spørsmålet blitt av den art, så akutt, at det reiser sig som et spørsmål som må stilles til vår politikk idag: skal vi nu som venner med Danmark gå til Haag? Det er iallfall langt å foretrekke, og vil også bringe oss bedre chanser - hvis vi overhodet har nogen chanser - enn å foreta et så utfordrende skritt som en anneksjon vil være.

Det er i det hele - og det vil jeg få slutte med - et spørsmål om ikke alle gode makter her i landet gjør landet vårt den beste tjeneste ved å søke å arbeide for et oppgjør i vennskap uten hat og bitterhet. Der tales om at der treffes avgjørelser bak nasjonens rygg, i dølgsmål, og dog er jo forholdet det, at ethvert skritt som er tatt her, er lagt frem for denne forsamling og for den samlede presse. Men selv den presse som sterkest krever åpne dører, vil måtte forstå at det foredrag jeg her har holdt idag, så gjerne jeg vilde holde det for åpne dører, ikke er egnet til åpne dører, men dog er det ganske nødvendig at det i denne forsamling blir sagt. Spørsmålet er nu

om vi skal søke oppjøret med Danmark i vennskap eller om vi skal søke det i ondt blod. Det er virkelig ganske betegnende for hvordan stemningen er, at professor Gjelsvik kalte det som skjedde i Stortinget forleden dag, hvor vi tok avstand fra den ubetimelige offentliggjørelse, for "husmannsånd" og "heimfødingskap" og han pekte på franske metoder. Han pekte på franske metoder, hr. president! Ja, vi kjenner de franske metoder, og vi kjenner de tyske metoder. De bragte meget blod til å rinne både i 1870 og i 1914. Vi vet nok at mellom Danmark og Norge kan det ikke bli tale om blod, men det kan bli tale om hatets følelser og hatets stemninger mellom de to folk, og den linje vil jeg kjempe imot så lenge jeg har en stemme å tale med, og så lenge jeg har en pen som kan skrive.

Handberg: Vi har hørt uttale nokså sterk kritikk over Ishavsrådet, over menn som ganske sikkert mener å stå på vårt lands beste. Jeg vil ikke undskylde, men mener det er et feilgrep som Ishavsrådet har gjort derved at de gikk til pressen med sin opfordring til statsmyndighetene om å annektere en viss strekning av Øst-Grønland. Ishavsrådets myndighet er jo begrenset gjennom det mandat, hvorpå det er opprettet, men på den annen side er det ikke bundet ved nogen instruks. Min mening er, at instruksens skulde ha foreligget den dag Ishavsrådet blev nedsatt, og hadde det været tilfellet, vilde dette skritt med offentlig opfordring til anneksjon ikke været tatt. Jeg betrakter dette med instruksens som en beklagelig forsømmelse fra den forrige regjerings side. Ishavsrådet har sikkert nok tenkt, at kom den store danske ekspedisjon opover til Øst-Grønland, politimyndighet blev etablert efter programmet likeoverfor alle nasjoner deroppe, betød det i virkeligheten anneksjon. Den politimyndighet som er utøvet fra norsk side, og som fra dansk side er blåst op til et større nummer helt ugrunnet, er jo ikke annet enn at vårt land blandt landets egne borgere utøver et ordenspolitis funksjon gjennom nogen dertil utsette menn. Og dette har jo intet med anneksjon eller med å ville optre med egenmektighet å gjøre. Anderledes nu med Danmark, der ikke synes å ville respektere avtaler, men vil ta sig til rette som herrer i landet. Når det er tilfellet, gjelder det for oss å være på vakt. Såvidt jeg har forstått, er en noteveksling om politimyndigheten endnu ikke tilendebragt, og man burde ha oppebiet resultatet av denne, før vidtgående skritt blev tatt. Fastholder imidlertid Danmark å ville utøve en altomfattende politimyndighet deroppe, må det tolkes som et aggressivt skritt, at avtaler skal brytes og at danskene vil innrette sig helt som om landet er deres. Et sådant skritt fra dansk side må selvfølgelig møtes med mottrekk fra vår side, og der er kun spørsmål om tidspunktet, når det skal tas. Fører notevekslingen til intet akseptabelt resultat, men den danske ekspedisjon drar avsted med sin utstrakte politimyndighet, er det for annen gang brudd fra dansk side på Grønlandsavtalen, og jeg kan ikke skjønne annet enn at spørsmål om en okkupasjon da vil melde sig. Danmark har før brudt avtalen ved å gi såvel England som Frankrike mestbegunstigelse, hvad også er okkupasjonsgrunn ifølge rettslærdes tolkning, men enda sterkere vilde vi nok stå når Danmark for annen gang brød avtalen. Jeg mener man med full fortrøstning kan imøtesee at Danmark innanker

saken for den anordnede domstol. Å tape ved en domstol av upartiske menn er ikke fornedrende, men så fornedrende er det å vise feig undfallenhet at man må skamme sig for å se fedrelandssinnede menn og kvinner i øinene. De menn som jeg ser op til som våre første rettslærde nærer ingen frykt for resultatet, og mitt nasjonale instinkt sier mig at på den side bør også jeg stå. Nogen nedsabling av Ishavsrådet eller Ishavskontorets menn vil jeg ikke være med på. Selv om de kan ha gjort en taktisk feil, skal de ikke derfor felles, for vi trenger menn som har gjort det til en livsoppgave å tjene vårt land, vårt næringsliv med all den kunnskap og arbeidskraft de har. - Ivaretagelsen av våre nærings- og øvrige interesser i de arktiske egne er et mørkt kapitel i vårt lands historie. Vi har hatt gjeve menn, vitenskapsmenn, fangstfolk og almindelige fiskere som med livet som innsats har skaffet oss anseelse utad og været til uvurderlig nytte for vårt næringsliv, men statsmyndighetene har forsømt sin plikt. Har det gjeldt å støtte disse menn, så har staten unddratt sig, pruttet og pruttet, så den private offervillighet har måttet ta de store tak. Og har det gjeldt å handle, har betenkelighetene så ofte overskygget alt. Det er harmelig å tenke på alt som er forspilt. Når det nu også under den sak vi behandler, er spørsmål om bevilgning som bidrag eller lån til ekspedisjoner til Øst-Grønland, så gjelder det å prutte med beløpet. Ishavsrådet foreslår bevilget kr. 137 000,00, men den forrige regjering setter beløpet som foreslås bevilget ned til kr. 45 000,00. Og komiteens flertall slutter sig sannsynligvis med begeistring til. Når det gjelder interesser i disse strøk, er selv de minste beløp store nok. Det innrømmes også fra det hold, at vi har forsømt oss når det har gjeldt vitenskapelige og andre undersøkelser også på Grønland, men å ta konsekvensen derav og nu i 11te eller 12te time søke å rette på dette, neida, derom er det ikke tale. Reimers og jeg innstiller på at der bevilges kr. 30 000,00 mere enn flertallet kan gå med på. Hadde det været tidligere på året under planleggelsen av ekspedisjonene, hadde vi nok gått til et enda høiere beløp, men nu vil vi ha med så meget at en ekspedisjon av Finn Devold kan komme avsted. Og for hans vedkommende gjelder det kun bidrag av kr. 10 000,00 til en radiostasjon, som vil bli til stor nytte også for andre ekspedisjoner, og kr. 20 000,00 som lån, hvorfor stilles sikkerhet. Skal de kr. 20 000,00 tas av de kr. 45 000,00 blir det jo smått bevendt med det som kan ydes til innkjøp av hytter m.v. Jeg er med på å spare, hvor det kan spares; men når det gjelder så store interesser, er det hverken riktig eller verdig. Jeg optar derfor forslag om en bevilgning av kr. 75 000,00. Der spørres uvilkårlig: er der nogen interesser å vareta på Grønland? Hr. Reimers har sagt, at han vil omtale våre næringsinteresser derborte, så jeg skal ikke komme nærmere inn på den side av saken. Jeg vil kun nevne den historiske kjendsgjerning, at Grønland uavbrutt i næsten 1 000 år har været norsk land. Inntil for 10 år siden kunde norske skuter seile, hvor de vilde ved Grønlands kyst, fangstfolk og sjøfolk kunde uhindret gå iland, hvor de vilde, og de stod på god fot med de innfødte derborte. Nu efter avtalen i 1924 er det anderledes. Vest-Grønland er omtrent lukket land, og nu ofrer Danmark hundretusener av kroner på å drive oss nordmenn

ut fra det område, hvor vi har satt oss fast, har omkring 80 norske hytter og hvor nordmenn er bosittende hele året. Nordmenn har der fra gammel tid drevet fangst og opført den første radio- og værvarslingsstasjon. Men nettopp dette område legger Danmark nu an på, skjønt Grønland er et land på 2.2 millioner km.², og Danmark rår over Vestkysten, en strekning på over 3 tusen km. Vi kjenner danskene fra før gjennom arkivsaken, hvor endog arkivsaker, som var utlånt Danmark mot kvittering, ikke leveres tilbake. Skal vi også nu bøie oss i ydmyghet og si: Vær så god, behold også dette vårt område på Øst-Grønland, - eller skal vi vise, at vi vil hevde vårt lands ære og dets innvåneres næringsinteresser? Presidenten leste op utenrikskomiteens protokoll. Det er riktig, at komiteen stod enig om på det daværende tidspunkt mens notevekslingen pågikk, ikke å opta spørsmålet om anneksjon. Men jeg for min del tok ethvert forbehold, om den ikke førte til noget, eller aggressive skritt blev tatt fra dansk side.

Nygaardsvold: Den sak, som vi egentlig behandler, er innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om bidrag til ekspedisjoner m.v. til arktiske egner i 1931. Det vil fremgå av innstillingen, at hele komiteen med undtagelse av Handberg og Reimers slutter sig til departementets forslag, nemlig kr. 45 000,-. Jeg for min del har ikke funnet å kunne gå lenger enn til det departementet foreslår i dette tilfelle. Det er 12 andragender om bidrag, og såvidt jeg erindrer er de alle sammen anbefalt av Ishavsrådet, uansett hvem som står i spissen for ekspedisjonene, og uansett hvad ekspedisjonene nær sagt skal gå ut på. Det er godt mulig, at alle disse ekspedisjoner har sin betydning, iallefall for dem som står i spissen, som har ledelsen for dem; men når man skal drøfte disse spørsmål om å yde økonomisk støtte, så må man naturligvis se disse ting på bakgrunn av de økonomiske forhold ellers her i landet. Det blev av den foregående taler sagt, at straks det fremkom andragende om støtte til ekspedisjoner deroppe, var flertallet i komiteen villig til å prutte. Ja, men er det ikke det man overhodet har gjort ved alle forelegg fra departementet, især i år? Har man ikke forsøkt å prutte, om så bare på noen hundrede kroner til reiseutgifter? Og det forekommer mig, at ved disse ansøkninger dreier det sig om reiseutgifter i stor stil. Vi har gått med på - jeg for min del og mitt partis representanter - å stille 45 000 kroner til regjeringens disposisjon, men vi har også uttalt, likedan som de øvrige i flertallet, at regjeringen må nøie veie de ekspedisjoner som den støtter. Og det er ennvidere uttalt, som man vil se i innstillingen, at man må ta alle mulige forbehold likeoverfor en sådan statsstøtte. Vi må ikke komme op i de forhold, som vi er kommet op i med tidligere ekspedisjoner, at staten gir støtte til ekspedisjonenes utrustning, og når det er gått nogen år, får staten tilbud om å kjøpe igjen de hytter, de huser, som disse ekspedisjoner har satt op; hvis ikke selger de dem til Danmark. Det er å kaste pengene ut av vinduet, og slike ting kan vi ikke fortsette med. Jeg vil anbefale innstillingen. Jeg er sikker på at også den nuværende regjering vil passe nøie på disse ting, ikke gi ut penger til andre ting enn det, som man skjønner vil gagne våre

interesser, og gagne våre næringspolitiske interesser i første rekke.

Ved siden av denne innstilling har man tatt op Grønlands-spørsmålet, kan man si, i dets fulle bredde, og det er forsåvidt ikke noget rart efter de ting som har tildratt sig især i de siste dager. Jeg finner derfor å ville si nogen ord om disse ting.

Den forrige taler var jo inne på det, var nokså aggressiv og var - synes jeg - nokså høit oppe i de nasjonale skyer. Jeg skal bare si nogen almindelige ord. Det er ganske riktig som det fremgår av protokollen fra den utvidede utenrikskomite, at den utvidede utenrikskomite enstemmig tok avstand fra det forslag og de tanker som kom frem om okkupasjon av Øst-Grønland. Det er godt mulig, at der blev tatt reservasjoner, personlig kan jeg ikke erindre det. Jeg er imidlertid klar over, at saken nu står i en noget annen stilling enn da vi fikk oss den forelagt. Vi diskuterte jo henstillingen om å okkupere Øst-Grønland sammen med de meddelelser som vi hadde fått fra regjeringen, sammen med f.eks. politispørsmålet og med fredningsspørsmålet. Utenrikskomiteen anbefalte, som det også fremgår av protokollen, at man skulde forsøke gjennom en forhandling å rydde avveien de misforståelser som især i den senere tid var kommet tilorde mellem Danmark og Norge angående Øst-Grønland, og i særdeleshet - hvad jeg for min del personlig henstillet om - at man måtte forsøke å gjøre hvad gjøres kunde for å få disse to politiforordninger bragt ut av verden. Jeg forstår det imidlertid slik, at efter Ishavsrådets offentliggjørelse av sin henvendelse, og efter den pressediskusjon som har været ført her i Norge nu, og efter de uttalelser som er fremkommet også i Danmark, vil det kanskje bli vanskeligere for vår regjering å opnå å få bragt disse politispørsmål ut av verden, og dermed er også spørsmålet om vår okkupasjon bragt mere i forgrunnen. Jeg vil ikke uttale mig mere om den enn bare henviser til min stilling sammen med de øvrige i den utvidede utenrikskomite. Jeg synes at de som snakker så høit om at Norge skal annektere hele Øst-Grønland uten videre, de burde samtidig også tenke litegrand over, at de er varme tilhengere av Folkeforbundet, og at de ser en stor fordel i det at Norge nu sitter som medlem av forbundets råd. Og jeg vil spørre de folk som har påpekt fordelene ved det, og som nu skriker på anneksjon: Synes dere det er forenelig med vår stilling i Folkeforbundets råd, at man går hen og hugger Øst-Grønland sådan uten videre nu? Jeg har oppfattet det slik, at den Øst-Grønlandsavtale vi har, den sikrer våre berettigede næringsinteresser deroppe. Jeg er klar over at Grønlandsavtalen ikke er tilfredsstillende for de hypernasjonale interesser her i landet, men det var jo ikke egentlig dem vi skulde tilfredsstille, det var jo kravet fra dem som har seilet deroppe, som hr. Handberg snakket om på en sådan rørt måte, - det var jo deres interesser - de som har drevet fangst og fiske deroppe - som man skulde forsøke å verge. Og jeg er sikker på at den opfatning er riktig, at hvis Norge hadde henholdt sig til Grønlandsavtalen, så vilde enhver berettiget næringsinteresse kunne drives der oppe. Det som er det værste og kanskje det farligste ved hele forholdet, det er ikke bare offentliggjørelsen av Ishavsrådets henstilling, men det er den

agitasjon som drives utover i landet omkring dette spørsmål, en agitasjon som legger an på å få folk i sin almindelighet til å tro at det blir lagt hindringer iveien for berettiget utøvelse av næringsinteresser deroppe. Jeg har spurt om våre autoriteter, som har å overvåke våre utenrikspolitiske interesser og i forbindelse dermed næringspolitiske interesser, har den opfatning at Danmark f.eks. har lagt hindringer i veien. Det er blitt svart mig et bestemt nei, det er svart slik: Danmark har ikke lagt to stikker i kors for norske næringsinteresser deroppe siden Grønlandsavtalen. Men det finner man det ikke oppportunt å nevne, man forsøker som jeg sa, å bibringe folk den forståelse at Danmark stadig legger hindringer iveien for oss, og at man vil trykke oss ut, drive oss ut, som hr. Handberg sa nettopp nu. Og dessuten går denne agitasjon ut på å fremstille det slik for folk, at en anneksjon av Øst-Grønland vil gå som fot i hose; bare man hadde en regjering som vilde slå på litt her, gå hen og annektere det, så var den ting iorden. Jeg synes at de som nu skriver om anneksjon og skriver om våre nasjonale interesser deroppe sammen med de næringspolitiske interesser, de skulde samtidig forsøke å forklare de folk de agiterer på, at etter en anneksjon kommer der også et derefter. Det kan vel ikke undgås at Norge, som sitter som medlem av Nasjonenes Forbunds råd, måtte følge med til den internasjonale domstol og få sin gjerning bedømt der. Hvorvidt de som nu agiterer sterkest, har tenkt over det, det har jeg mange ganger hatt mine tvil om. Og i særdeleshet nu efter Ishavsrådets aksjon har denne agitasjon slått ut i full blomst. Vi ser idag at Fedrelandslagetets styre har forsøkt å stive op den nye regjering og krever at nu skal det gjøres slag i saken. Det kan mange ganger være ubehagelig å treffe sine gamle venner, når man står i en ny situasjon, og jeg vil også få lov til å si at bondepartiet, som nu har regjeringen, har ikke været de som har holdt sig tilbake når agitasjonens bølger har rullet høiest og våre nasjonale, gamle hevdvunne historiske rettigheter oppe på Grønland skulde riktig legges ut for folket. Jeg hørte at den nye bonderegjerings utenriksminister uttalte at regjeringen vilde overveie dette spørsmål grundig og at man vilde ta det op i samarbeide med Stortinget. Jeg vil i likhet med hr. Mowinckel uttale min glede over det standpunkt. Det harmonerer ikke riktig med min fylkeskollega hr. Handbergs nokså skarpe uttalelser her; men det kan jo komme sig av at hr. Handberg i likhet med mig er trønder, så vi skal ikke ta det så høitidelig nettopp idag. Jeg vil imidlertid få lov til å si til den ærede utenriksminister, at når han på slutten av sitt foredrag uttalte at okkupasjonsspørsmålet måtte nøie overveies, så er jeg enig i det; men regjeringen bør erindre at efter all den agitasjon som er drevet, ikke minst innen bondepartiets egne rekker, og efter den sanseløse agitasjon som er drevet i disse dager, er det regjeringen som har utspillet. Det er den som nu har å komme med et forslag om hvordan den for fremtiden vil at denne politikk skal føres. Skal vi fortsette med å forsøke å holde oss til den inngåtte avtale, eller skal vi gi oss ut på eventyrpolitikk? Jeg vil ikke riktig si at vi har været så aldeles innenfor avtalens ramme alle tider før heller, og jeg hørte også hr. Mowinckel si at det var et politisk uklokt

skritt at vår regjering gikk med - antagelig efter henstilling fra den ene av dem som blev utstyrt med politimyndighet - på politikunngjørelsen i mai 1930. Personlig gav jeg også uttrykk for det i utenrikskomiteen, og jeg vil få lov til å si at en stor del av de vanskeligheter vi nu står oppe i - politiforordningen fra Danmarks side, treårsplanen o.s.v. - kan vi godt skrive på vår egen politiforordnings konto. Vi har selv begynt på det område, og det hadde været å håbe at den nuværende regjering kunde fått ro til gjennom forhandlinger å avvikle dette nokså vemmelige spørsmål.⁴

Presidenten: Det er enno skrive ei heil rekkje med talarar. Presidenten gjer framlegg um at tida for dei talarar som heretter skriv sig vert sett til 5 minuttar - og ser det framlegget som vedteke.

Reimers: Den sak som foreligger til behandling idag, er innstilling S.C. om bidrag til ekspedisjoner m.v. til arktiske egne i 1931, St.prp. nr. 1 tillegg 4. Selve saken overskygges i øieblikket av dette at ishavsrådet ukallet har offentliggjort sin henvendelse til regjeringen om okkupasjon av et nærmere beskrevet parti av Øst-Grønland. Jeg er med å beklage denne offentliggjørelse. Jeg beklager den, fordi den vanskeliggjør de fredelige forhandlinger med Danmark, som dog burde prøves helt ut, før det skridt skulde tas som ishavsrådet foreslår å ta straks. Men utover denne beklagelse har jeg ingen klander å påføre ishavsrådet. Det er nu ca. 2 1/2 år siden at dette ishavsråd blev besluttet opprettet. Det er bortimot et halvt år siden det blev konstituert, så det har været rundelig tid for den avgåtte regjeringens rette vedkommende til å få vedtatt en instruks for rådet, en instruks som hadde gjort en slik ting som denne offentliggjørelse utenkelig, en instruks som hadde været slik at ishavsrådet var blit det som vi trodde det var meningen det skulde bli, en rådgivende instans, en regulerende og kontrollerende instans, gjerne en instans med initiativ, ved siden av stor innsikt i de forhold som det skulde arbeide med, men en instans til støtte for og i samarbeide med vårt utenriks- og handelsdepartement, hvorunder ishavssakene sorterer. Som sagt, det er instruksen som har manglet. Den avgåtte regjering kan takke sig selv for at denne ømtålige sak nu er kommet i den stilling den er i for tiden. Jeg skal ellers ikke komme inn på denne sak selv, det offentliggjorte dokument. Jeg er ikke jurist og er derfor bare i besiddelse av almindelig borgerlig syn på denne side av Grønlandssaken, og da ser jeg, at habile jurister - og det av de mest ansette, vi har i vårt land - er på den motsatte side av de herrer Hambro og Mowinckel og ellers andre kloke folk, men dog udi jussen underlegne sammenlignet med professorene Skeie, Gjelsvik, Castberg, Marstrander og advokat Smedal, for ikke å nevne et par på dette område ansette utenlandske jurister. Jeg håper, at de herrer Mowinckel med flere tilgir mig denne min mening om deres juridiske kvalifikasjoner. Jeg tør tillate mig en liten spøk i

---

⁴ Hit gjengitt etter stensilert referat.

den anledning og trøste de herrer med det gamle ord, at "die Juristen sind böse Christen" osv.

Hvad nu imidlertid innstillingen angår, så vet vi, at den er foranlediget av en rekke ansøknings om bidrag til mindre ekspedisjoner, til innkjøp av hytter osv., ansøkningerne, 10-12 i tallet, som samtlige er anbefalt av Ishavsrådet, og som andrar til et samlet beløp av 137 000 kroner. Svalbard- og Ishavsrådet anbefaler, at iallfall de 7 førstnevnte av de 10 ansøknings tilgodeses. Det blir tilsammen 110 000 kroner. Departementet er enig i, "at visse av de foran nevnte formål fortjener offentlig støtte, men finner av økonomiske hensyn å måtte innskrenke sig til et mindre beløp", nemlig 45 000 kroner. Det er dette beløp, som har flertall i innstillingen. Mindretallet, hr. Handberg og jeg, anbefaler et beløp på 75 000 kroner, idet vi mener, at der foruten de 45 000 kroner bør bevilges 30 000 kroner til Finn Devolds ekspedisjon til de overordentlig interessante strøk mellem Lindenovfjorden og Angmagssalik på Sydøstgrønland, i strøk, hvor der skal være muligheter for laksefiske og pelsdyrfangst m.v., i strøk, som bør undersøkes grundig. Av den grunn går vi med på, at tredjedelen av de nevnte 30 000 kroner, altså 10 000 kroner, skal anvendes til en radiostasjon, som også kommer andre enn Finn Devolds ekspedisjon tilgode. De 20 000 kroner søker Finn Devold om i form av et lån mot sikkerhet i praktisk talt alt, hvad han eier, samt livspolise. Det har vært klandret, at Ishavsrådet, som det er sagt, kritikkløst har anbefalt alle de ti andragender. Men man glemmer da Ishavsrådets opfatning av den nuværende situasjon på Østgrønland, en opfatning som deles av en langt større kvote av den norske almenhet, enn det får uttrykk her i salen, en opfatning, som er den alt overveiende i alle befolkningslag - av alle politiske avskygninger - langs hele vår kyst, den opfatning nemlig, at nu brenner tampen på Østgrønland; nu eller aldri må vi ofre, om vi vil beholde, hvad vi har vunnet der; nu er situasjonen, med eller uten vår skyld, blitt den, at i en meget overskuelig fremtid vil det bli avgjort, om Danmark skal ha hele grisen, eller om vi også skal få en bit av den. Når hr. Handberg og jeg ikke anbefaler de 137 000 eller de 110 000 kroner, men innskrenker oss til 75 000 kroner, hvorav de 20 000 kroner som lån, er det, i likhet med, hvad tilfellet er for departementet, av økonomiske hensyn. Vi kan ikke konkurrere med Danmarks overveldende bevilgninger derborte. Der er, såvidt jeg kjenner til, ingen i komiteen eller her i salen, som tenker på å konkurrere i så måte. Men vil vi målet, får vi også, selv om det svir litt i øieblikket, ville de nødvendigste midler. Der er endel mennesker både i og utenfor denne sal, som mener, at vi ofrer så rent for meget på dette Østgrønland. Vi har is nok før, sier de; vi har sten nok før, sier de, og så glemmer de - eller later de, som de glemmer - våre fangstmenns og våre fiskeres stadig større aksjonsradius på land og på sjø. De glemmer, at verden holder på å bli liten for disse næringer, og at vi i stadig kamp mot mektige naboer ikke alene må holde på det, vi har erobret av våre interessesfærer på land og på sjø, men helst utvide disse interessesfærer i økonomiens navn. Jeg vil, nu som før, minst mulig la mig påvirke av det, som man kaller chauvinisme, jeg vil ikke ri på en stemningsbølge; jeg vil som den materialist,

jeg selv er blitt gjennom et slitsomt og savnfylt gårdbrukerliv, fortrinsvis fremholde de materielle sider ved denne sak. La oss huske på, at det, vi har for oss, er et over 3 000 kilometer langt og op til 300 kilometer bredt isfritt kystland, som, for alt det vi vet, kan inneholde muligheter av økonomisk art, over hvilke vi idag har liten oversikt. Vi vet for eksempel ikke, om der en god dag kan finnes kryolitforekomster likesåvel her som på Grønlands vestkyst. Vi vet, hvilken grunngrube denne kryolitten er for Danmark; vi vet, at en slik grube som den, danskene har ved Ivigtut, gir millioner i årlig inntekt, i de siste år op til 14 millioner kroner årlig. Allikevel er det ikke disse muligheter, som er de avgjørende for mitt standpunkt i denne sak, og jeg tror heller ikke, det er disse landjordens muligheter som er de avgjørende for vår kystbefolknings standpunkt til Grønlandsspørsmålet.

Når det fra Aalesunds Reder- og skipperforeninger og fra sælfangerfolk derborte innløper protester mot nedskjæring av vårt Ishavsbudgett, så er det utvilsomt fangst og fiske i havet som ligger nærmest. Disse folk fra Møre og Tromsø o.s.v. vet hvad de vil tape, om Grønlandskysten og fangsten i Vestisen blir dem berøvet, og der er ingen som kan fortenke dem i det. De har sett, hvordan det har gått med de deler av Grønland som Danmark efter rovet i 1814 har hatt hånd over. De har sett, hvorledes landet er blitt lukket for våre sjøfolk, er blitt lukket på en måte som man må se bort til Kina for et par menneskealdre siden for å finne noget bortimot tilsvarende til. Er det da underlig, at våre fangstfolk frykter den samme lukning for Østkystens vedkommende, om dansk suverenitet blir den rådende også der? Og derefter? Hvad så? Hvad vet vi om hvad som så kan skje? Hvad vet vi om, om ikke den gamle danske plan av 1910 kan komme op igjen, planen om salg av Grønland til den store og mektige stat i vest? Dengang, i 1910, da var det De forenede stater som gjennom kjøp av Grønland ad omveie skulde skaffe Danmark Slesvig tilbake. Det blev som bekjent beroende med, at De vestindiske øer solgtes i rent salg og at Danmark fikk Slesvig, - for hvilket land også nordmenn i 1848 og 1864 gav sitt liv, - tilbake. Det faktum, at Danmark i 1910 omgikk med tanken om salg av Norges gamle koloni, det kan ikke bestrides. Skulde nogen betvile riktigheten av dette mitt utsagn, så kan jeg bare henvisse til skrivelse fra De forenede staters sendemann i Kjøbenhavn av 20. september 1910, offentliggjort i Papers Relating to the Foreign Relations of the United States 1926, side 561-562. Jeg har her en avskrift og en oversettelse som står til tjeneste.

Når man nu ser hen til de veldige ofre som Danmark før har ydet og efter sidste 3-årsplan nu yder, så må man uvilkårlig spørre sig selv: Hvad driver våre frender i syd til å ofre disse svære summer for å erobre suvereniteten til et land som de til evidens har vist sin uformuenhet til å nyttiggjøre sig? Er det for å vise, at de kan hevde sin historiske og moralske rett til landet - som statsminister Stauning så frimodig uttrykker sig - eller er det fordi danskene tross alt ser lysere på landets fremtidsmuligheter enn en stor del av nordmennene både utenfor og i denne sal ser dem? Hvem vet! Kanskje hr. Lauge Koch med flere allerede har oppdaget både kryolitforekomster og andre verdier, som de foreløbig holder

for sig selv. Eller skal man se de store danske ofre som en nødvendig foranstaltning for å få et fordelaktig salg av landet istand? Jeg er ikke utilbøielig til å tro, at det er denne mulighet som mest av alt skrømmer vår kystbefolkning, og som gir sig uttrykk i resolusjoner og telegrammer til utenrikskomiteen og i nervøse utslag i den stedlige presse og i de Grønlandsforeninger som er dannet langs kysten. Jeg kan ikke som f.eks. hr. Hambro tilegne mig den opfatning, at det er en stemningsbølge som er det vesentlige moment i kystbefolkningens opfatning. Jeg mener at det er en stor og tungtveiende realitet som er hovedsaken, en realitet som bunner i strevet for materielle verdier, for de absolutte og uomgjengelige økonomiske krav som melder sig for å kunne opprettholde livet ved vår hårde kyst. Den ligger ikke i søvne, denne kystbefolkning, det skal man merke sig. Den følger godt med i utviklingen. Den har sett og kommer nok også herefter til å se hvad utvikling sakene har tatt i Østisen, hvorledes Russland tross alle protester tar den hele og fulle konsekvens av sektorprinsippet. De ser at om en mektigere stat enn Danmark vil hevde de samme prinsipper i Vestisen, så blir våre fangstfolk, for å bruke et gammelt og smukt bilde, som en lus mellom to negle. Vår sektor vil såvidt fange Svalbard og Bjørnøya og havet deromkring i sin favn, og hvilke følger det vil få for vår store fangst- og fiskerbefolkning, det kan selv den mest inkarnerte landkrabbe regne ut. Det behøver jeg ikke nærmere å utvikle. Jeg har hørt nogen av våre fremste menn protestere mot en tanke som den av mig fremholdte, tanken om salg av Grønland, at det skulde være så helt utenkelig. Jeg må spørre hvorpå de herrer bygger denne sin opfatning? Er det dansk dementi som foreligger? Og hvor meget er et slikt dementi i tilfelle verd? Konferer salget av de Vest-Indiske øer og den danske finansminister Brandes's dementi den gang. Det kan heller ikke være den tanke at salg av kolonier er så fremmed for vårt fintfølende frendefolk. Jeg har før nevnt de Vest-Indiske øers salg, og at salg av Grønland faktisk blev drøftet i 1910. Det er ikke nødvendig å supplere det yderligere med eksempler lenger tilbake i historien. Nei, jeg tror ikke vi har nogensomhelst grunn til å tvile på at salg kan finne sted nårsomhelst, så sant det ellers er formålstjenlig for dansk politikk. Jeg vil i den anledning få lov å sitere et par ord av hvad den danske kommandørkaptein Godfred Hansen nylig fremkom med. Kommandørkaptein Hansen, som foruten å være styremedlem i "Østgrønlandsk Fangst Kompagni Nanok A.S." er nestformann i foreningen "Det nye Grønland", sa: "Ingen kan derfor tvile på, at hvis det engang passer i et ledende politisk partis navn å fremsette salget av Grønland som ønskelig, og dette kan lett tenkes, hvis det inntreffer at man finner et erstatningsprodukt for kyroliten, så vil velgerne strøømme i store masser og stemme for salg, og man vil gjense det nedverdiggende syn av en fylt Rådhusplass som jubler hver gang stemmeterminometrene viser at nu stiger Stars and Stripes over Danebrog, som strykes." Så er der også de som mener som så, at dette har vi ikke råd til og da særlig i denne tid. Jeg har før i mitt innlegg pekt på at vi må ha råd, og hvorfor vi må ha råd, og jeg skal ikke gjenta det. Jeg vil bare peke på det faktum at vårt folk, og da først og fremst by- og industribefolkningen, tross alt skattetrykk,

tross alle klager, har råd til det meste av hvad de har lyst til, ting som for 99 pct.'s vedkommende er unødvendige og unyttige, ja ofte bent ut skadelige for sundhet og moral. Jeg peker bare på et par eksempler: Oslo befolkning "trikket" siste år for bortimot 10 millioner kroner. Norges befolkning bruker til brennevin, vin og øl i lovlig salg for ca. 150 millioner årlig, o.s.v. Vi er alle på det rene med at disse ofre likeså lite fremmer de nasjonale verdier som de skaffer lysere livsvilkår for vår hårdt arbeidende og uendelig nøisomme kystbefolkning. En brøkdel av de her nevnte summer vil rundelig dekke utgiftene til hvilkensomhelst ofre vi måtte bli avkrevet for varetagelsen av våre ishavsinteresser nu og i all fremtid.

Hambro:⁵ Det som har været drøftet i møtet her idag, er i virkeligheten 3 spørsmål som ikke har nogen absolutt sammenheng, og som det er nødvendig å holde ut fra hverandre. Det ene er Ishavsrådets optreden ved offentliggjørelsen og ved sin illojalitet likeoverfor statsmaktene; det annet er den realitet som inneholdes i Ishavsrådets henstilling, og det 3dje er den innstilling som foreligger her til behandling, og jeg skal få lov til å si endel ord om denne innstilling, fordi jeg tror, at det tjener til å klarlegge hele problemet, slik som det faktisk foreligger.

Det som gjorde det mulig for Norge under forhandlingene i 1923-24 overhodet å opnå en avtale med Danmark sådan som den vi fikk, det var at vi hadde reelle næringsinteresser på Grønland, at vi hadde en bona fide-fangst på Grønland, mens Danmark alene hadde et kunstig næringsliv, et statsunderstøttet Øst-Grønlandskompani som efter hvert kostet den danske stat omkring kr. 600 000,- i tapte penger. Vi holder nu på å drive inn i en utvikling hvor staten, ved å støtte foretagender som ikke i samme forstand som de eldre er bona fide-fangstforetagender, reduserer det krav vi har på næringsutøvelse på Grønland derigjennem, at de virkelige fangstfolk og fiskere trenges tilbake i konkurranse med statsunderstøttede foretagender av en art som man kjendte relativt lite til. Og når vi i komiteen under megen betenkning gikk med på å stille til disposisjon den sum det her gjelder, så var det efter å ha reserveret oss uttrykkelig på dette punkt, ikke minst gjennom ordførerens uttalelser, og i ønsket om at den bevilgning som blir gitt, alene kommer foretagender tilgode som betyr noget for utvidelsen av norsk næringsvirksomhet på Grønland. Og jeg vil si, fordi Stortingets medlemmer bør ha kjensgjerningene klart for sig, at en rekke av de andragender som er kommet, på alle komiteens medlemmer virket forstemmende, likesom det virket forstemmende å se dem enstemmig anbefaltes av Ishavsrådet. Når vi oplever at en ekspedisjon går ut med norsk statsstøtte som Hirdekspedisjonen for 3 år siden, og for penger de har fått av den norske stat, setter op disse hytter som, de aller fleste av dem, er ganske små skur på 2,50 x 1,80 meter, og hvorav meget få er utstyrt med ovn, eller kan være tjenlig til vinterbruk, og hvorav dessværre endel ikke finnes på Grønland, men alene på Hoels kart, som det også fremgår av dokumentene,

---

⁵ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

- når denne ekspedisjon for den norske stats penger setter op disse hytter og så 2 år etterpå skriver til Handelsdepartementet, at hvis ikke den norske stat vil kjøpe hyttene for den pris de forlanger, så selger de dem til Danmark, da føler ihvertfall jeg en viss demrende tvil likeoverfor de patriotiske henvendelser som kommer fra de samme folk. En av de største bevilgninger som det søkes om, er til innkjøp av Foldvikekspedisjonens hytter, kr. 15 000,-. Foldvikekspedisjonen hadde ikke direkte statsstøtte, men var ledet av en mann som var ansatt i geofysisk kommisjons tjeneste, og de seks folk som deltok, skulde hver ha 1/6 av rettigheten til disse hytter. Den mann som var leder av Foldvikekspedisjonen, er idag leder av A/S Arktisk Næringsdrift, som Ishavsrådet enstemmig anbefalte til en støtte av kr. 50 000,-. Halvard Devold og Gisholdt i Arktisk Næringsdrift eier nu 2/6 av disse hytter, og de øvrige 4/6, som eies av fire nordmenn som er med på å drive denne agitasjon, truer man også med å selge til utlandet, hvis vi ikke bevilger disse kr. 15 000,-. Arktisk Næringsdrift, som Ishavsrådet har stillet i spissen for sin ansøking - det er nødvendig å nevne tingene ved sitt rette navn - er et aktieselskap som er startet i Oslo, sikkert i den beste hensikt, av ivrig interesserte Grønlandsfolk. Hr. Hoel, hr. Smedal, Grønlandsnevndene rundt kysten var med å starte dette selskap. De var flinke, de gikk til interesserte folk, de gikk til pressen. "Tidens Tegn" har aktier, "Aftenposten" har aktier, ja, de gikk også til "Morgenbladet" og fikk et medlem av "Morgenbladet"s direksjon til å tegne aktier, for det er godt å ha sikret sig pressen. Dette selskaps aktiekapital er helt opbrukt, og direksjonens medlemmer har måttet tre støttende til. Der er medlemmer av Stortinget som av ren interesse for saken var med å tegne aktier i dette selskap. Nu søker det å utvide sin kapital. Vi har ikke fått oss oversendt nogen status eller noget regnskap eller driftsberetning, men en anbefaling om at staten skal tegne kr. 25 000,00 i aktier i dette selskap, gi kr. 15 000 til innkjøp av hyttene og gi kr. 10 000 om året til fast rute på Øst-Grønland. Jeg tror det er unødig å karakterisere aktioner av denne art videre. Vi har i komiteen reserveret oss mot at man støtter nogen art av arktisk næringsdrift som bygger på en sammenblanding av patriotiske interesser, økonomiske interesser og utenrikspolitisk agitasjon. Men jeg er enig i hvad der blev uttalt av en tidligere taler, at en ekspedisjon som Finn Devolds skulde jeg ønske at staten kunde ha anledning til å yde nogen støtte, og jeg skal presisere hvorfor:

Ishavsrådet har i sin ulykkelige aksjon som er så skjebnesvanger for norske interesser, konsentrert all oppmerksomhet om det nordlige område nordenfor Scoresbysund. Finn Devolds ekspedisjon sikter på det sydlige område mellem Angmagsalik og Lindenowsfjord, det område som det under Grønlandsforhandlingene kostet oss den aller største møie å få trukket inn i den norske interessesfære. Det er et område hvor danskene er meget ømfintlige, og det er et område hvor det tidligere ikke har været drevet nogen nevneværdig norsk næringsvirksomhet, et område som det vil være av betydelig interesse å få undersøkt. Nu vil jeg si, at andragendet er helt ærlig og bona fide, det sier sannheten, og sannheten er i disse

grønlandske saker ofte ganske beskjedne og står i en nesten grotesk motsetning til det dekokt av sannheten som serveres i pressen. Devold skriver i sitt andragende: "Hvad landet kan by av rev og bjørn er ukjent, da ingen nordmann hittil har undersøkt dette område. Efter kartet å dømme og beskrivelse av landets utseende, skulde der være gode muligheter for fangst også i denne henseende." Det er ikke nogen forretningsmessig sterk anbefaling, det er ganske ærlige og nøkterne ord. Men politisk mener jeg at dette andragende har en større betydning, da jeg er helt uenig i den opfatning, at det i det lange løp er tilfredsstillende for Norge eller noget endemål for Norge å få en interesseresfære alene nord for Scoresbysund og opover. Vi siktet ved inngåelsen av Grønlandsavtalen på et langt videre område. Vi må ikke av de uoverveiede ting som skjer nu, tape de lengere mål av sikte, og de må for norsk politikk være noget videre enn å få den lille stump av Øst-Grønland som det her kan være tale om. Det er heller ikke tvil om, at under eventuelle forhandlinger med Danmark vil en ekspedisjon på dette strøk, som er fullt legitim og berettiget efter Grønlandsavtalen, være langt mer generende for Danmark av forskjellige grunner enn ekspedisjoner på det nordlige område. Hvis det skulde vise sig at der var virkelig gode muligheter på dette område, vilde det ha en særlig interesse - ihvertfall vilde det ha en betydelig interesse å få satt op den trådløse stasjon som Devold søker om.

Jeg nevner videre fiskeren Sangolts andragende om bidrag til å undersøke mulighetene for laksefiske på den syd-østlige del av Grønland. Sangolt har tidligere gjort praktiske undersøkelser om laksefiske i det nordligste Norge og andre steder. Det har gått rykter om den store lakserikdom som skulde finnes utenfor de Øst-Grønlandske elver, en rikdom som Danmark overhodet ikke har gjort noget for å utnytte. En norsk ekspedisjon her vilde muligens under de givne næringsforhold i Norge kunne få betydelig interesse. Og jeg nevner et tredje andragende som jeg vil anbefale departementet å se på med velvilje. Det er et andragende fra overrettssakfører Helge Ingstad, som er den eneste nordmann som er virkelig moderne specialist i pelsdyrfangst, som har tilbragt år i det nordvestlige Kanada, som har levet indianertrappernes liv og har arbeidet i de store kanadiske kompaniers tjeneste med rasjonell, moderne utnyttelse av pelsdyr og med opdress av pelsdyr under klimatiske forhold som ligger de øst-grønlandske meget nær. Jeg mener nemlig at det er ikke de ordinære fangstekspedisjoner som skal ha statsstøtte, de har ikke krav på det, for enkelte av dem har gitt meget betydelig overskudd. Når Finn Devold, som det blev oplyst av ordføreren, og som hr. Handberg var inne på, endret sitt andragende fra en bønn om statsstøtte direkte til en bønn om et lån, skyldtes det, tror jeg jeg tør si, en konferanse som Devold hadde med mig. Jeg spurte ham - bl.a. av den grunn at i Ishavsrådets behandling av disse ting er der hittil ikke lagt frem for oss en eneste økonomisk kjensgjerning av verdi, men politiske betraktninger og lite annet - jeg spurte hvorledes hans forrige ekspedisjon med statsstøtte hadde gått, og han svarte at den gav et netto-overskudd av noget over kr. 30 000,00, men hvis de hadde vendt tilbake tidligere, før skinnprisene var falt, vilde de ha tjent

kr. 65 000,00, og jeg sa til ham: Synes De under de forhold at det er rimelig at staten skal bære Deres startomkostninger? Var det ikke langt mere smakelig for begge parter å søke om et lån for å kunne sette ekspedisjonen igang, fordi det alltid er vanskelig å få reist kapital til startningsomkostningene for disse ekspedisjoner. Og Devold var enig i det og endret sitt andragende i overensstemmelse hermed. Og jeg tror at statsmaktene skal være opmerksom på ikke å gi store kontante bidrag til ekspedisjoner som gir relativt betydelig overskudd.

Der blev av Karl Metz Meyer forleden innbudt til dannelse av et selskap som het "Øst-Grønlands Oljefelter". Den skrivelse som fulgte med aktieinnbydelsen her, var også meget tiltalende og kunde gis en videre applikasjon på de grønlandske forhold, for det stod i denne skrivelse, at utsikten til gevinst lar sig ikke beregne, - det er helt riktig - og man kan iallfall ikke tape mere enn innskuddskapitalen. Det er også helt riktig, og når man sier det, så fører man ikke folk bak lyset. Men det er ikke alltid der gåes frem på denne måte, og jeg tror at i den nøkterne overveielses interesse kunde det være tjenlig å minne om hvad en mann som docent Hoel, som neppe kan beskyldes for å se med særlig pessimisme på de grønlandske forhold, uttalte i danske blad ivår. Han sa at den østgrønlandske fangst neppe kunde tenkes å fø mere enn 20 à 25 mann, og han sa videre, da han blev spurt om der kunde finnes store naturrikdommer, - dem hr. Reimers gjentagne ganger ser i sine syner fra denne talerstol - at chansen er vel like stor eller liten som i andre utforskede egne; men hvis der er noget, må det være meget verdifulle ting forat det kan betale sig å bryte det. Kullbrytning f.eks. kunde neppe betale sig, selv om det var gode kull, avstandene er for store, beseilingsforholdene for vanskelige, og alt skulde bygges op fra grunnen.

La oss ikke tape av sikte, at det som er vår økonomiske hovedinteresse på Grønland idag, er ikke fangsten på Øst-Grønland, som aldri kan bli nogen stor næringsvei, og som alene har hatt en reell praktisk betydning ved den suppleringsfangst den har gitt våre driftige og dyktige folk fra Møre og tildels fra Hammerfest og Tromsø, som har drevet selfangst og tildels fiske i de siste år utenfor kysten - den verdifulle fangst skjer utenfor tremilsgrensen, det er selfangst, og det er mere og mere fiskerier, og det er fiskeriene utenfor Vest-Grønland og vår evne til å nyttiggjøre dem, som er av langt større reell interesse. Og derfor: en politikk som ser det som et endemål å stenge oss ute fra de større områder for å få den tilfredsstillelse å kunne skrive i lærebooks - hvad enkelte i sine resolusjoner nu forlanger - at Norge nu har fått suverenitet over Øst-Grønland eller noget annet, det finner jeg meget lite "materialistisk" for å bruke hr. Reimers' uttrykk, og meget lite formålstjenlig. Det er et stort kompleks av interesser vi har i de grønlandske farvann, og det er den mindre del av disse interesser som er knyttet til Øst-Grønland og til selve landstrimmelen der, og jeg sa, at det vi hadde fått fra Ishavsrådet, ikke var hvad vi hadde ventet og hvad vi hadde håbet at det skulde være. I selve den resolusjon i kraft av hvilken Ishavsrådet er opnevnt, heter det at det skal være et konsultativt organ. Hittil har rådet ikke optrådt konsultativt, men på helt annen måte, og det vil muligens

interessere både i salen og i presselosjen å bli minnet om, at det eneste som blev sagt fra den komite som i første rekke bærer ansvaret for at Ishavsrådet blev opprettet, blev sagt av representanten Thommessen som uttalte: "Således som jeg for min del har oppfattet dette råd, skal det vesentlig være av videnskapelig og geografisk natur. Det skal ikke blande sig i politiske spørsmål. Det skal overhodet ikke ha nogen politiske opgaver."

Det var dengang da ordene blev talt under ansvar og på komiteens vegne, og det har en viss interesse å se agitasjonen både fra rådets side og i pressen i lys av disse ord.

Det er meddelt fra regjeringen, at vi i en nær fremtid vil få oss forelagt i Stortinget utkast til instruks for Ishavsrådet. Det var i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite et flertall på 8 medlemmer, som hadde funnet det riktig at Ishavsrådet øieblikkelig var blitt ophevet. Det var andre representanter og statsministeren som mente, at man skulde vente inntil instruksen forelå, og Stortinget kunde drøfte den, og vi som hadde en annen opfatning, bøiet oss loyalt for dette, fordi vi erkjente en politisk realitet i det, og ønsket at Stortinget skal kunne drøfte denne sak i sin hele bredde. Men det er én ting som ikke har været nok betonet under behandlingen av denne sak. Det er at intet lands regjering, av hvilken politisk farve den enn er, kan finne sig i at viktige utenrikspolitiske anliggender blir revet ut av regjeringens hender og behandlet fullkommen uansvarlig i pressen og av menn, som ingen kan dra til ansvar, og at hele landet derigjennem blir kompromittert. Og ganske særlig er det å beklage at en mann der er opnevnt, ikke som person men som representant for det tilsyn utenriksdepartementet skal ha med Ishavsrådet, og en annen som er opnevnt som representant for handelsdepartementet og det tilsyn det skal ha med Ishavsrådet, - uten konferanse med de departementer hvis tillitsmenn de er, uten konferanse med sin regjering, sitter og inntar personlige standpunkter, som de vet er i strid ikke alene med en enstemmig regjeringens opfatning, men også med en enstemmig utenrikskomites opfatning. Det er ikke alene å beklage, men det er utålelige tilstander, og jeg påstår at det er utenkelig i noget annet civilisert land enn Norge, at noget presseorgan kunde støtte en slik optreden. Jeg måtte minnes - da jeg så den hele sak - hvad Henrik Ibsen svarte Bjørnson, da denne skrev og spurte om Ibsen vilde komme hjem og bli chef for Christiania Teater og Ibsen svarte: "Jeg betakker mig for å komme hjem og ta en overordnet stilling i et land, hvor enhver udisciplinert og oprørske skuespiller alltid får pressens støtte imot sin direksjon og sin teaterchef." Det gjaldt dengang som nu på et langt videre område, og jeg går ut fra at når Stortinget får sig forelagt dette spørsmål om instruks, vil også det spørsmål jeg her har nevnt komme op. Det har intet å gjøre med selve Grønlandspolitikken som sådan, det har å gjøre med rent administrative og disiplinære forhold. Og de folk det her gjelder, har forhåpentlig fått en tilkjennegivelse fra regjeringen om, at de har handlet på en måte som ingen regjering kan finne sig i.

Der er blitt talt adskillig om selve Grønlandspolitikken. Jeg hadde ikke trodd at det var nødvendig å komme inn på den i nogen særlig bredde idag, men jeg finner det efter de

uttalelser som er falt - og ikke minst etter de fullkomne misvisende ytringer som kom fra hr. Handberg, som virkelig neppe kan ha lest de dokumenter han taler om i forbindelse med Grønlandsavtalen, etter det han sa her - nødvendig å nevne noen enkelte ord, fordi det er mig bekjent at også utenriksministeren finner det av nogen interesse at der av dem, som har hatt befatning med saken, sies noen ord om dens reelle side. Jeg vil da om selve planen om okkupasjon si den ting, at hvad man enn mener om sakens realitet, - og det er mange av oss som har ønsket, slik som det delvis fremgikk av den ærede representant Mowinckels uttalelser og tildels også av utenriksministerens uttalelser, at vi kunde bringes i en situasjon som gjør det naturlig eller mulig for Norge å skride til en okkupasjon, nemlig derigjennem at Danmark hadde brutt Grønlandsavtalen og truet våre interesser, - jeg sier at hvad man enn mener om dette, så må da ethvert voksent menneske være klar over at det, på forhånd å diskutere i pressen okkupasjon av et landområde, som av alle andre stater enn ens egen er anerkjent som underlagt en annen stats suverenitet, det er barnekammerpolitikk og intet annet. Man kan ha et standpunkt og gjøre det gjeldende overfor en regjering eller andre, men man ikke mobilisere på forhånd all motstand som er tenkelig, og på forhånd ha sikret sig - for danskene er ikke uefne i utenrikspolitikk - på forhånd ha sikret sig at motparten gjennom henvendelser til alle de stater, som på forhånd har anerkjent hans suverenitet, også er helt betrygget hvis man kommer til internasjonale forhandlinger. For de herrer som snakker og skriver så lettsindig om dette, må da huske, at det er ikke et ingenmannsland det her dreier sig om - det er alene Norge som betrakter det som ingenmannsland, og som vis-à-vis Danmark har fått en traktatmessig rett til å gjøre det. Samtlige de stater - og hvis delegerte ikke helt uoffisielt utpekes - samtlige de stater som sitter som dommere i Haag og er spurt om det, har anerkjent Danmarks suverenitet over hele Grønland, og i hvert fall en enkelt av disse stater spurte dengang på forhånd, før det gav sin anerkjennelse, den norske legasjon i sitt land, om Norge hadde noget å innvende mot dette, og den norske minister svarte efter opdrag hjemmefra, at Norge ikke hadde nogen innvending mot Danmarks suverenitet over hele Grønland. Det er på den slags papirer vi sitter, det plikter de folk å huske, som så lettsindig reiser en sak av denne rekkevidde. Et så norskvenlig blad som det der utkommer i Gøteborg, det konservative "Gøteborgs Morgonpost", som gjennom mange år nu har været utpreget norskvenlig, skriver i en redaksjonell artikkel, - og jeg tror det er typisk for opfatningen i Sverige: "Det var ju inte precis igår man i vår fredliga del av världen fick uppleva den häpnadsväckande sensationen att en officiell myndighet i ett av de nordiska länderna riktade en enträgen framställning till sin regering att annektera ett landområde, som ett vänskapligt sinnat grannland anser tillhöra sitt territorium". --- "Våra läsare känna redan det norska ishavsrådets framställning till regeringen Kolstad." "I vårt land, i Danmark och på många andra håll i den civiliserade världen gnuggade man sig i ögonen och undrade om den visserligen ganske nytillkomna, men i alla fall ytterst respektabla norska ishavsinstanten tillått sig et noget

førsenat aprilskämt. Det har också förekommit i själva Norge att man förhållit sig lika oförstående till denna sällsynta demonstration."

Og jeg har ikke sett et eneste utenlandsk blad, og jeg regner da med bladene i de større lande, som har oppfattet denne sak på en vesentlig annen måte. Og det er nødvendig å si det like ut. Det er nødvendig at de presseorganer som skriver, likeoverfor Stortinget ihvertfall er sig bevisst at de har hørt kjensgjerningene. Siden Grønlandsavtalen blev inngått, er der fra Danmarks side ikke lagt et halmstrå i veien for norske interesser på Øst-Grønland. Der er ikke innkommet en eneste klage til norsk myndighet over noget overgrep på Øst-Grønland, eller gjort noget forsøk på å stenge nordmennene ute. Det er nordmennene som derimot ved en rekke leiligheter har optrådt slik at Danmark har klaget, og der har været ført klager til danske myndigheter. Så når et blad som "Fjordaposten" skriver: "Heile Grønland stengt for nordmenner?", så bygger det ikke på nogetsomhelst. Det er i strid med alle kjensgjerninger. Det synes å ha været dansk politikk om å gjøre å stå sterkt ved en kommende rettsavgjørelse, derigjennem at Danmark har holdt sig avtalen helt etterrettelig, mens de gjerne stille har ertet Norge, for at vi skulde gå videre og gjøre handlinger som kunde styrke deres posisjon. "Fjordaposten" skriver, og det er typisk for den mentalitet som er oparbeidet: "Det er berre eit ørlite tiltak som trengst. Noregs rett til heile Grønland kunde reisast uppatt og, i ei handevending, berre med liteveita tiltak, og visst ikkje med ein blodsdrope spilt."

Man diskuterer i pressen, men tror nogen at noget lands ansvarlige myndigheter kan diskutere på et slikt grunnlag som dette? Kan nogen være blind for, hvad der blev uttalt av hr. Nygaardsvold: Der kommer et "derefter". Og videre når man snakker om maktanvendelse, tør jeg så spørre: Hvilke maktmidler er det vi har å gjøre gjeldende vis-à-vis Danmark på Grønland idag. Jeg tillot mig å spørre, da vi satt i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, og en av de funksjonærer som møtte op anbefalte aksjon, jeg tillot mig å spørre om Ishavsrådet hadde arbeidet med å fremlegge flåteplaner for nasjonalforsamlingen, og han var ikke blind for at det muligens kunde trenges. Vi har et opsynsskib, "Fridtjof Nansen", som er slik bygget at det formodentlig ikke kan komme inn til Øst-Grønland. Efter hvad der har været oplyst er skibet ikke skikket for det efter hele sin bygning og konstruksjon. Det kan formentlig ikke landsette nogen ekspedisjon på strekningen mellem Angmagsalik og Lindenowfjorden. Men danskene har sine opsynsskib. Hvis det kommer til spørsmål om maktmidler i dette øieblikk på Øst-Grønland, så ligger danskene nærmere til enn vi. Å innby til almindelig slagsmål har vel ikke egentlig været tanken. Hvis man ser det som målet for norsk utenrikspolitikk, som et langsiktig mål, men som et nødvendig mål, - og det gjør jeg - å stå som den sterkeste stat i hele den halvdel av ishavsområdet som tangerer våre interesser, så må man være overordentlig varsom her. Og man skal ikke glemme at disse farvann for oss har en interesse, som ikke for nogen annen stat. Rent klimatisk og geografisk, for vår værvarslingstjeneste og for hele vår fisker- og fangstflåte betyr disse områder noget annet enn de gjør for andre stater.

Hvis vi hadde holdt oss loyalt, - den norske almenhet - innenfor Grønlandsavtalens ramme, vilde vi ha opnådd det som var tilsiktet, at vi i løpet av de 20 år kunde ha satt oss så fast på Grønland at vi ikke ved nogen art av procedyre kunde tvinges ut derfra igjen. Og hvad har vi oplevet? Vi har oplevet at der ved ukloke handlinger fra norsk side er provosert frem i Danmark en stemning som ingen dansk regjering har kunnet undlate å ta noget hensyn til. Vi begynte med å etablere politimyndighet på foranledning av Ishavsrådet. Danmark er gått et skritt videre. De danske ekspedisjoner er likefrem tvunget av den agitasjon som har været drevet i Norge. For Danmark har ikke nogen legitime fangstinteresser på Øst-Grønland. De har aldri kunnet drive dem, og det er efter mitt skjønn riktig hvad hr. Reimers uttalte, at Danmark har overhodet ikke kunnet nyttiggjøre sig Grønland, og de vil aldri komme til å gjøre det. Hverken driver danskene bankfiske eller nogen art av grubevirksomhet. Det er norske stigere som er blitt innkaldt til kryolitt-grubene og de andre forekomster som der er. Men når man ser at ikke bare Ishavsrådet, men på Ishavsrådets foranledning to professorer rykker ut i avisene med et dokument som det idag, som kan tilbakevises øieblikkelig av Stauning, og med så gode grunner, så tror jeg det er riktig at der her gjøres opmerksom på, at de to professorer som har avgitt denne betenkning, - som allerede hr. Mowinckel har karakteriseret på den riktige måte, - overhodet ikke har gjort sig den umake å henvende sig til utenriksdepartementet og få protokollen for Grønlandsforhandlingene eller notatene om dem, for hadde de bare gjort det, vilde de har været nødt til å la være å skrive enkelte av de faktisk uriktige ting, som står i deres opsett i avisene idag, og skal man gå til en process av den ene eller den annen art, er det ikke morsomt å sitte på dokumenter og uttalelser av den art. Jeg skal nevne til supplerings av hvad hr. Mowinckel uttalte, at det blev under forhandlingene nøie drøftet, hvorvidt man kunde gå til å oprette politi, og man var tilslutt fra begge sider enig om - danskene meget nødtvungent - at man kunde ikke gå til å oprette politi, ta inn i traktaten noget om politi eller rettsforhold, fordi det med en gang vilde bringe frem akutt suverenitetsspørsmålet. Man var enig om å la det ligge, som I. C. Christensen uttalte, fordi det er tidsnok å ta hatten av for mannen, når man ser ham, fordi den gjennomsnittlige overvintrende befolkning på Grønland i de siste 30 år har været 0,3 mennesker på en strekning av 3 000 km², og vi fant, at når befolkningstettheten ikke var større, var mulighetene for vebnede og voldelige sammenstøt heller ikke noget påfallende. I det aller siste år er det jo blitt nogen trengsel - på grunn av hele den politiske tyngde, som er lagt i dette, har man det siste år fått en befolkning av 16 nordmenn og 11 dansker. Hittil har det været alminnelig i arktiske egner, at der hvor hvite menn har truffet hverandre på sine ekspedisjoner har de rakt hverandre hånden og støttet hverandre, uansett hvad nasjonalitet de har tilhørt og hvilke politiske synsmåter de hadde, fordi at selve de naturforhold de arbeider og lever under, gjør det naturligt. Og det praktiske behov man hadde for politimyndighet kunde i høiden innskrenke sig til den politimyndighet innenfor en enkelt ekspedisjon, som en skipper allikevel vilde ha. Jeg håber, at det endnu vil

lykkes regjeringen å få hele politisaken ut av verden, selv om det er blitt vanskeliggjort ved alt det som har vært skrevet. Men videre, når de to professorer uttaler, at Danmark ved sin mestbegunstigelse av andre stater har brutt traktaten, så er det i direkte og loddrett motstrid med de faktiske forhold. Også denne sak var drøftet under Grønlandsforhandlingene, og jeg citerer efter de offisielle notater som ligger i departementet:

"Møtet i Kjøbenhavn 3. oktober 1923:

Hassing Jørgensen gjorde oppmerksom på, at mestbegunstigelsesklausulen i de danske handelstraktater med fremmede stater logisk vilde medføre, at den særstilling man tilstod nordmennene også måtte komme andre staters undersåtter tilgode.

Mowinckel: I tilfelle av en sådan ordning vilde andre makter ikke kunne kreve den samme særlige stilling som Norge vilde få."

Man drøftet da dette videre, og Mowinckel presiserte i møte den 4 oktober 1923 det norske standpunkt derhen, "at man på norsk side ikke hadde noget å innvende mot, at Danmark sluttet lignende overenskomster som den her foreslåtte også med andre land."

Og under drøftelsen av artikkel 4 i det norske forslag i Oslo den 21 januar 1924 uttalte Koht, "at bestemmelsen således som den var avfattet måtte ansees å være alment gjeldende og kunde derfor tenke sig, at Danmark også måtte innrømme andre land som hadde anerkjent dets suverenitet de samme betingelser, som man her var blitt enig om med Norge."

Enhver som ønsket offisielt å uttale sig om disse ting i embeds medfør, enhver som under det ansvar en juridisk professor ved universitetet har, blir opfordret av en institusjon som Ishavsrådet til å uttale sig om så vanskelige og kinkige spørsmål som denne traktatfortolkning, hadde efter mitt skjønn en plikt til å samrå sig med utenriksdepartementet og be om å få adgang til å studere premissene for traktaten, før de avgav en uttalelse. Jeg behøver ikke å karakterisere den arbeidsmetode som har vært anvendt, det gjør sig selv på grunnlag av det som jeg har anført. Enhver som har noget kjennskap til internasjonale forhandlinger vil vite, hvor ubehagelig det vil være for Norge å sitte på alle de litet kloke ting som har vært gjort. Skal vi få en avgjørelse med Danmark ad rettens vei, så la oss få den på et tidspunkt, hvor det har vært den annen part som har vært uteskende. La oss få den på et tidspunkt, hvor vi har noget å klage over, og ikke på et tidspunkt, hvor det er den annen part som har noget å klage over. Det er riktig, og jeg satte pris på, at hr. Mowinckel uttalte det, at det ikke var et klokt skritt fra norsk side å etablere politimyndighet, det var ikke et klokt skritt fra norsk side å offentliggjøre Ishavsrådets henstilling, det var ikke noget klokt skritt fra norsk side å kunne legge frem på motpartens bord alle de faktisk uefterrettelige avisartikler, som har stått i den norske presse i denne tid, og som utlandet vil ha meget vanskelig for å forstå har vært skrevet bona fide, fordi man vil ha vanskelig for å forstå, at store blader, og tildels blader som har stått regjeringer nær som "Stavanger

Aftenblad", som var det som her først begynte å skrive på en måte som tangerte det, som ikke burde skrives, kan skrive aggressivt mot det danske politiforbud uten å kjenne til det norske. Man vil også ha vanskelig for å forstå i utenverdenen, at en institusjon som Ishavsrådet kan arbeide i to år uten en instruks, man vil ha vanskelig for å kunne forstå at det kan optre på egen hånd. I "Berliner Tageblatt"s kommentar står det derfor også presisert, at man måtte tillegge dette opsiktsvekkende skritt megen betydning fordi Ishavsrådet var den norske regjerings offisielt opnevnte organ i disse ting.

Det er lett nok å skape en opinion når man kan skrive uten frykt for å bli trukket til ansvar, uten å skulle undgjelde for sine ord for nogen instans, - det er lett å skape en agitasjon når man undertrykker alle de kjensgjerninger, som går ens standpunkt imot, men det er ikke lett å gå til en rettsinstans og prosedere en sak på det grunnlag. Vi som mener at Norges interesser her er meget langtrekkende og at norsk politikk har meget vide mål her, vi føler oss mer enn nogen andre brøstholdne ved den uforsiktighet, hvormed man her har gått frem. Det er mulig at svært mange av dem som har vært med, har handlet i god tro, men den gode tro undskylder ikke. Og der er noget av en sannhet i hvad en kjent jurist skrev til "Morgenbladet" ved dets 100-årsjubileum, at "Morgenbladet"s skrupelighetssynder har av og til irritert mig - dets ondskapssynder har alltid gledet mig; ti den som synder av ondskap kan gjennom sin fornuft komme til det godes erkjennelse, men den som synder av skrupelighet, fordi han ikke skjønner bedre, han er alltid en samfundsfare når han får en penn i hånden, hvad enten han sitter i en redaksjon eller i et råd. Og Ishavsrådets opnevning var ikke heldig. Personvalget var ikke heldig. Deres omsiktsfullhet har ikke vært stor. De har lagt den nye regjering stener i veien, som i høi grad vanskeliggjør dens fremferd. Og hvis man fortsetter i de spor som Ishavsrådet har lagt, og som presseagitasjonen har trukket op i Norge i disse dager, vil man meget vel kunne drive det derhen, at Danmark med full føie kan inngi klage til Folkeforbundet over Norge og med hjemmel i pakten kan gjøre det som Stauning antyder idag, og som for Norge vil være en såre litet gledelig begivenhet, be Folkeforbundets råd skride inn mot Norge som en stat hvis politikk kan medføre fare for freden. For man må dog være opmerksom på, det som blev sagt av hr. Mowinckel, at talen om å okkupere og annektere lande, som folkerettslig anerkjent sorterer under andre stater, vil mellem større lande være en casus belli, og den hele agitasjon man har drevet her på det grunnlag, som har vært gitt fra arktisk næringsliv og opover, er i det lille nøiaktig den art av kolonial-næringspolitikk og krigsophisselse, som vi alle har fordømt i store land og som har ført til katastrofer som hele verden lider under. La oss ikke, fordi at spørsmålet materielt sett er litet, overse de store prinsipper det involverer. La oss ikke glemme at vi har visse kulturelle og rettslige fordringer å stille ikke bare til andre, men også til oss selv. Og la oss håpe at der vil bli levnet regjeringen fred til å føre oss ut av de vanskeligheter vi er kommet op i, og skaffe arbeidsmuligheter - uten pressesensasjoner - for enhver fangstmann og fisker, som ved sin innsikt og ved sitt slit er

en personlig verdi for landet og gjør det mulig for oss å håpe på en ekspansjon.⁶

Presidenten: Den reglementsette tid er straks ute, men presidenten ber um samtykke av tinget til å holde fram utover ei stund for å verta ferdig med denne sak - og går ut frå at tinget gjev dette samtykke.

Etter programmet er det meininga det skal vera kveldsmøte og presidenten har tenkt, når møtet for stengde dører er slutt, å setja møte for opne dører for å få ferdig eit par saker, um det er råd.

Kalve: Når jeg ba om ordet i denne sak var det ikke for å komme inn på det politiske ved Grønlandssaken. Dog skal jeg tillate mig å understreke det som er sagt som bebreidelse mot Ishavsrådet og det efter mine begreper uheldige, som det har foretatt sig. - Når jeg ba om ordet var det på grunn av en ansøknings i innstillingen fra Martin Sangolt. Jeg kan understreke det som blev sagt av hr. Hambro om at denne mann er laksefisker og altså kan denne funksjon. Det er riktig som det blev sagt, at han har drevet laksefiske helt oppe i Nord-Norge, ja helt inn på finskegrensen. Han har bygget denne teori og dette sitt projekt om å drive laksefiske ved Grønland på uttalelser fra forskjellige kjente Ishavsskipperer, som påstår at der finnes masser av laks på Øst-Grønlandskysten, som tidligere ikke har vært rasjonelt utnyttet. Jeg kan ikke si annet enn at denne ansøknings tiltalte mig da jeg så den, for såvidt mig bekjent har der ikke vært gjort forsøk av den slags før. Jeg anser det ialfall for å være et forsøk av en sådan produktiv art at det har sin fulle berettigelse ved siden av disse andre, og av den grunn tillater jeg mig å si nogen ord om det. Jeg skal ikke innlate mig på å sette op nogen definisjon av de forskjellige andre ekspedisjoner her, hvilke som kan være mest berettiget og hvilke som kan være de mest praktiske og produktive, det får man overlata til dem som får med bevilgningen å avgjøre. Men jeg mener at det efter det som er sagt tidligere, er grunn til å overveie hvem som igrunnen er de mest berettigede. Denne ansøknings fra Sangolt er såvidt jeg forstår ikke noget lokalt krav, idet han som sagt bygger sine teorier på uttalelser fra ishavsskipperer oppe i Nord-Norge, av hvilke flere stykker har bedt om å få bli med på den samme ekspedisjon. Han trenger jo også et ishavs fartøi, og såvidt jeg vet har han tenkt å leie ett fra Mørekysten, og der blir således folk med på denne ekspedisjon både fra Nord-Norge, fra Møre og fra Vestlandet, med andre ord, det blir ikke et lokalt tilfelle, og det vil derfor bli fulgt med interesse i det hele land, så å si. Jeg mener det har sin store betydning at det blir undersøkt så nøie som mulig, hvorvidt det kan gjøres noget ut av de påståtte rikdommer av laks derborte. Når denne mann er kommet såvidt langt ned i rekken som nr. 8 så har det vel sin grunn deri at han har vært litt sent ute, men jeg håper ikke det blir lagt noget brett på det. Jeg er klar over at det kan være vanskelig for departementet å få fordelt dette beskjedne

---

⁶ Hit gjengitt etter stensilert referat.

beløp, som man har kunnet avse til disse formål, men jeg vil dog få lov til så inntrengende jeg kan å henstille til departementet å forsøke å gi denne ansøking en plass ved fordelingen. Såvidt jeg har hørt, og det fremgår jo forresten også av proposisjonen, så tenker Devolds ekspedisjon også på å forsøke laksefiske derborte, og det kan jo forsåvidt ikke skade at flere forsøker sig.- Jeg går således ut fra at man såvidt mulig i første rekke tar hensyn til disse produktive formål og jeg vil derfor, så inntrengende jeg kan, henstille til rette vedkommende å ta dette i betraktning.

Støstad: Efter de foredrag som er holdt både av hr. Nygaardsvold og nu sist av hr. Hambro, så er det kanskje liten grunn til yderligere å ofre tid på dette spørsmål nu ikveld. Det synes også som om interessen er blitt slappere efter at den nye utenriksminister har hatt ordet og meddelt at hans politikk, når det gjelder Grønlandsspørsmålene, igrunnen er en fortsettelse av den politikk som er drevet av de tidligere regjeringer. Jeg er imidlertid ikke så helt sikker på om alle blir fornøiet med denne utenriksministerens opplysning her ikveld. Jeg har et bestemt inntrykk av at det innenfor de kretser av folket som sogner til det parti som den nuværende regjering er gått ut fra, har knyttet sig visse håb til regjeringsskiftet nettop når det gjelder spørsmålet om Grønland. Jeg har også et bestemt inntrykk av at den aksjon som blev reist så meget mere kraftig nettop i og med regjeringsskiftet, at den har sin årsak i at man trodde at det skulde bli lettere å vinne gehør for en mer aktivistisk linje i Grønlandspolitikken innen den nye regjering enn det før hadde vært. - Jeg er imidlertid, i likhet med hr. Nygaardsvold, - glad for at utenriksministeren her i kveld ikke alene har tatt avstand fra den agitasjon som er drevet i bondepartiets presse helt siden Grønlandsavtalen blev vedtatt i 1924, men også at han har tatt avstand fra det program som bondepartiet selv har satt op når det gjelder stillingen til Grønlandsspørsmålene. Jeg tror ikke det er for tidlig at man fra offisielt hold får tatt avstand nettop fra disse ting.

Hvad angår den innstilling som nu foreligger om å stille til disposisjon 45 000 kroner for regjeringen for å understøtte eller bidra til næringsekspedisjoner på Øst-Grønland, så vil jeg for min del si at det ikke er med nogen særlig glede jeg er med på å gi denne bevilgning. Jeg har nemlig i komiteen hat anledning til å se hvordan enkelte forsøker å utnytte den norske stat og dens pengemidler når det gjelder disse ekspedisjoner på Øst-Grønland. Jeg må si at det på mig har virket på den måte at jeg skulde ha mest lyst til å stemme imot hvilkensomhelst bevilgning. Men jeg har allikevel, i likhet med de andre i komiteen, funnet å kunne være med på å stille til regjeringens disposisjon disse 45 000 kroner. Men jeg vil uttrykkelig ha gitt det råd til dem som skal disponere disse penger: La dere ikke lede av ishavsrådets råd når dere skal dele ut midlene, for hvis ishavsrådet også her skal få en finger med i spillet, da er jeg bange for at pengene blir brukt på en måte som vi ikke er tjent med og som de virkelige næringsinteresser heller ikke er tjent med. Mere skal jeg ikke si om denne bevilgning.

Så vil jeg gjerne få lov til å si et par ord om den agitasjon som er drevet, særlig de siste dager. Jeg ser denne agitasjon og dette forslag om å okkupere Øst-Grønland, som nu er fremkommet, som en sluttsten på den agitasjon som man begynte med umiddelbart etterat man fikk Grønlandsavtalen av 1924. Hele tiden fra dengang har den agitasjon pågått innenfor visse kretse av folket, og hele tiden har det også vært presseorganer som har stillet sitt spalterumm til disposisjon for denne agitasjon. Nu er det vi har fått se konklusjonen og konklusjonen er å gå til et skritt som ikke alene efter min mening, men jeg tror også efter hele utenrikskomiteens mening vilde skade de norske legale interesser på Øst-Grønland. Og ikke bare det, men et sådant skritt som det der her foreslåes, vilde ganske sikkert også komme til å skade landet og de interesser vi skulde vareta, hvis det engang kommer så langt at saken bringes inn for en internasjonal domstol. Det er nemlig, såvidt jeg kan skjønne, et meget uvenlig skritt som vi her får forslag om å foreta likeoverfor den annen part, som har underskrevet Grønlandsavtalen av 1924. Hvorav kan det komme sig, at et råd som er opnevnt av landets regjering gir sig til offentlig å fremlegge forslag av denne art som de nu har gjort? Hvad kan grunnen være til at man får den slags forslag serveret på den måte? Ja det er meget vanskelig å svare på det, men jeg tror man er nødt til å søke grunnlaget i den ophisselsesagitasjon som er drevet av Grønlandslagene og i en del av pressen, en agitasjon som har villedet en del av folket og fåt det til å tro at den aktivistiske linje er den som fører til det beste resultat for landet. Og en ting til. Jeg tror også vi til en viss grad kan søke grunnlaget for dette Ishavsrådets forslag i at det norske Storting og den norske regjering likeoverfor dette råd helt siden det ble opnevnt har vært for eftergivende, de har latt dem ha for frie tøiler. Man kan naturligvis si, at den eneste virkelige årsak er at rådet ingen instruks har; men selv uten instruks skulde man kreve så meget av de folk som sidder i en så pass ansvarlig institusjon, at de ikke foretok ting som de måtte vite ene og alene regjeringen og Stortinget har rett og anledning til å foreta. Og når de kan gjøre det må det være, fordi de har hatt på følelsen at regjeringene til en viss grad har vært tilbøilig til å danse efter Ishavsrådets pipe. I utenriks- og konstitusjonskomiteen var jeg en av dem som hevdet, at efter det møte i Stortinget som vi hadde forleden dag hvor dette spørsmål var oppe for åpne døre og hvor samtlige Stortingets partier tok avstand fra Ishavsrådet måtte det eneste logiske skritt være at Ishavsrådet blev ophevet, eller at man simpelthen sa til de folk som sad der: De får gå, og så får vi ta andre folk isteden. Jeg skjønner ikke at det kan gå an at vi skal sidde her med et Ishavsråd, som faktisk har brudt den første forutsetning som måtte være tilstede ved rådets opnevneelse, nemlig taushetsplikt utad, hvis det skal være et råd som regjeringen skal ha å henvende sig til når det gjelder spørsmål som de selv ikke har hel oversikt over - jeg skjønner ikke at dette råd kan fortsette, og jeg er bange for, selvom man vedtar instruks for de folk som idag sidder i Ishavsrådet, så vil man ved neste anledning komme til å oppleve noget av det samme som vi har oplevet ved denne anledning, for de folk har

fått dette spørsmål slik på hjernen at de ikke ser annet enn Grønland og norsk suverenitet over Grønland hvor de enn snur og venner sig og det er nu engang en farlig affære, når folk får en ting på hjernen og ingen annen ting ser. Jeg tror således man blir nødt til å si til dette Ishavsråd, at nu får det være slutt, enten får rådet opheves, eller vi får finne andre folk til å erstatte dem som idag sidder der.

Det er sterkt fremhevet i pressen og også her i salen fra enkelte hold, at vi burde ha suverenitet over Øst-Grønland. Det parti jeg tilhører har hele tiden sett på Grønlandsspørsmålet på den måte, at suvereniteten i og for sig i grunnen intet er for oss å kjempe for. Det som er om å gjøre fra et norsk synspunkt er at de næringsmuligheter som er tilstede på Øst-Grønland og som er utnyttet av norske fangstfolk ned igjennem generasjoner skal ikke en dansk suverenitet kunne stenge oss ute fra. Jeg tror ikke på at vi vil komme til å stå noget særlig bedre hverken økonomisk eller på noen annen måte, om vi får suvereniteten over denne isstrekning som det har vært tale om 350 km i lengden og 200 m. i dybden. Jeg tror ikke suvereniteten over denne isørken vil tilføre vårt land noget særlig større anseelse. Det er mulig det kan være en fjær i hatten for Grønlandsforeningene, det vil jeg ikke nekte for, men at det for de almindelige fangstfolk her i landet vil ha nogensomhelst betydning, det tror jeg ikke. Derfor har vårt parti til alle tider hevdet, at det er ikke suverenitetsspørsmålet det her gjelder, men det det gjelder, det er å verne om de legale norske fangstinteresser på Øst-Grønland. Og det jeg er bange for, det er at den aksjon som er reist offentlig fra ishavsrådets side, understøttet av en så stor del av den norske presse, som skjedd er, den vil gjøre sitt til at det kan bli lagt vanskeligheter iveien for våre legale næringsinteresser i det strøk det her gjelder, og da har de folk opnådd akkurat det motsatte av hvad vi må gå ut fra har vært hensikten med deres aksjon.

Jeg kunde fristes til å citere noget av det, som er skrevet i en del av pressen i disse dager; men jeg skal undlate å gjøre det. Dog vil jeg ha sagt som min mening, at den artikkel som idag stod i Tidens Tegn, underskrevet av en professor, den artikkel synes jeg er av den art, at den bør påtales. Her får ikke alene det norske Storting, den norske regjering, landets første tillitsmann, Stortingets president, en omtale, som jeg for min del synes ikke egentlig burde komme frem i pressen nettop på dette tidspunkt. Jeg tror, at et organ som inntar den slags ting, selvom det er underskrevet, det organ har i et tilfelle som dette latt sig lede av personlige antipatier, eller det har kanskje latt sig lede av trangen til å forsøke å nedsette Stortinget og de ansvarlige myndigheter i det almene folks omdømme. Jeg har ikke noget med å forsøke å verne hverken om de personer, som her er nevnt, eller nogen spesiell interesse mere enn andre av å verne om Stortingets verdighet, men jeg synes allikevel, at når der kan skrives den slags ting i pressen idag, da er vi kommet ned på et nivå, som lite sømmer sig en nasjon, som vil kalle sig en kulturnasjon.

Jeg skulde ønske, at den nye regjering, efter de uttalelser den idag har latt falle fra sin utenriksminister, også i andre spørsmål vilde ta avstand fra sitt eget program,

slik som den har gjort det i dette tilfelle. Da kanskje vi til syvende og sist kunde få en liten smule glede av regjeringsskiftet, og da kunde kanskje også de kredse innenfor det norske folk, som idag protesterer mot Stortingets behandling av Grønlandsspørsmålene, og den del av det norske folk, som idag forsøker å reise en chauvinistisk stemning mot Danmark og mot endel av landets egne borgere, komme på bedre tanker.

Til slutt vil jeg bare si at hvis man skal la denne aksjon fra ishavsrådets side gå upåttalt hen, hvis man lar ishavsrådet fremdeles sitte, efter det som er foregått, da vil det ikke være mulig å utslette det dårlige inntrykk, som aksjonen har gjort ute i verden, utslette det slik at vi ikke møter det ved neste korsvei. Man kan ikke optre på den måte likeoverfor en venligsinnet nasjon som ishavsrådet her vil ha den norske regjering til å gjøre, og som en stor del av pressen har understøttet. Jeg skal ikke opholde tiden lenger. Jeg vil bare enda en gang si, at for oss, for det norske arbeiderparti er det ikke suvereniteten som er det avgjørende, det er det å kunne beholde de rettigheter, som de arbeidende fiskere og fangstmenn har tilegnet sig og tilegnet landet ned gjennom generasjoners arbeide, det er det som er det avgjørende. Og jeg vil også da ta en reservasjon mot det som blev sagt både fra den ærede utenriksminister og fra hr. Mowinckel om, at det kunde komme tilfelle, hvor det var nødvendig at vi okkuperte endel av Øst-Grønland. Jeg kan ikke idag se at et sådant tilfelle kan komme til å foreligge, fordi jeg tror nemlig ikke, at vi har nogen fordel av å få suvereniteten over den del av Øst-Grønland, som det her gjelder.

Moseid:⁷ Der er talt mange hårde ord om den stemning, som gjør sig gjeldende ute blandt vårt folk, og som er kommet frem i en del av pressen i anledning av den stilling, hvori Grønlandsspørsmålet nu er kommet. Forhenværende statsminister Mowinckel gav uttrykk for en trist forundring over den sterke stemning, som nu råder, og utenrikskomiteens formann brukte adskillig grovere skyts. For mig fremstiller det sig slik, at den engstelse som mange nordmenn nu føler overfor Grønlandssakens skjebne, har sin naturlige forklaring, som statsmaktene gjør klokt i å være fullt opmerksom på. Jeg er tilbøielig til å tro at årsaken må søkes i at store deler av det norske folk gjennom de senere år har følt sig utrygge på hvorvidt Stortinget og regjeringen har den faste linje og den dyktighet som kreves for fullt ut å hevde de norske interesser på dette område. Og når man ser tilbake på norsk utenrikspolitikk i de forløpne 10-12 år, så må det innrømmes at vårt folk har måttet gjøre mange bitre erfaringer som følge av manglende innsikt og påpasselighet fra vårt utenriksstyres side. Der er begått en rekke graverende feil, som har skadet vårt lands reelle interesser, og som kunde ha vært undgått. Det må være ganske overflødig å peke på de enkelte tilfeller, for de er kjent av alle. Her er det nok å fastslå at statsmaktens behandling av denne sak, av Grønlandssaken, ikke gir dem rett

---

⁷ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

til å sette sig på den høie hest og holde dommedag over norske borgere og presseorganer, slik som utenrikskomiteens formann gjorde nu nys og tidligere har gjort. Når et utenriksstyre har kunnet begå slike ting som utenriksminister Ihlens uttalelse av 1919, så må enhver forstå at nasjonalsinnede nordmenn kan ha grunn til å føle sig engstelige, og jeg tror også at utenrikskomiteens formann vilde ha følt det som en gledelig ting om der innen den norske almenhet dengang hadde vært en våken interesse for dette spørsmål, slik at det var blitt slått til lyd før det var for sent. Jeg har også vanskelig for å tenke mig at danske politikere kunde falle på å uttale sig så uforsiktig om danske interesser som hr. Hambro efter min mening har gjort om norske, både ved denne leilighet og tidligere. Og på mig har det virket likefrem forferdende å høre den tolkning som Grønlandsavtalens fedre har gitt av den. For mig fremstiller det sig slik, at det faktisk efter den tolkning i ly av avtalen er anledning for Danmark til å utøve sin suverenitetsrett på Grønland, og det har vel ikke vært meningen. Det er ikke å undres på, at man derfor ser på Grønlandsavtalen som en av de store bommerter i vår utenrikspolitikk, og det er naturlig at mange våkne nasjonalsinnede menn ikke med blind tillit ser på statsmaktenes befatning med disse spørsmål. Det er ikke min hensikt å forsvare ishavsrådets offentliggjørelse av sin henstilling. Det var efter min mening en feil. Men jeg tror det har sin nytte for statsmaktene å være opmerksom på hvorledes dette har kunnet skje, og hvis denne episode kunde vekke statsmaktene til større aktpågivenhet og større forsiktighet når det gjelder å vareta Norges utenrikspolitiske interesser, så vilde den ha gjort sin nytte. Ut fra hele mitt syn på Grønlandssaken vil jeg anbefale og støtte mindretallets forslag, fordi det dog betyr en linje som kan føre frem.

M.J. Strand: Jeg skjønner godt at det går ikke godt an å snakke om den foreliggende sak her, for det er ikke den som hittil er behandlet her. Her har man gått omtrentlig helt forbi den sak som foreligger, og har gjort et stort politisk nummer av Grønlandssaken i det hele. Det som foreligger, det er jo en del ansøkninger om bidrag til ekspedisjoner til Grønland, og hvis man skal dømme om dette, må man virkelig også se på det det søkes om. Og hvis man tar til å gå gjennom disse ansøkninger, 8-10 stykker er det, så viser det sig at det i alt vesentlig er ansøkninger om å få statsbidrag, dels for å bygge hytter der oppe, dels for å utnytte noe mere det fangstterreng som ligger mellem de forskjellige hytter. Det er svært lite av ekspedisjoner for å undersøke hvad muligheter man har på Grønland. Den eneste som synes å streife noe mere alvorlig inn på det, er kanskje Finn Devolds ekspedisjon. Jeg kunde ta å citere bare overskriften på disse andragender, og det vil vise det som jeg sa. Jeg vil så spørre: Hvor store interesser har vi på Øst-Grønland, og hvor store næringspolitiske interesser har vi der? Og det er det som først og fremst må besvares. For våre politiske interesser på Grønland, de kan nøiaktig måles med våre næringspolitiske. Så store som de er, så store er våre politiske interesser efter mitt skjønn, - jeg skal innrømme at det er et legmannsskjønn. Men er det nogen som idag kan si oss hvor store

våre næringspolitiske interesser er der? Ja, man kan henvise til hvorledes de er utnyttet hittil, hvor mange folk vi har hatt der på den ene side. På den annen side stod den mann som pleier å være ordfører for disse saker og snakket om mineraler, at der kunde finnes mineraler, at der kunde finnes kreolit. Ja, det kan kanskje finnes jern deroppe. Mulig, mulig! Men vi kjenner ikke til om det finnes jern, om det finnes kull, om det finnes olje der. Tror nogen her i forsamlingen, at vi med de forhold som er der oppe kan utnytte slike funn på en økonomisk måte? Det er efter min mening løst snakk. Vi har litt erfaring om denslags fra Bjørnøen og fra Svalbard. Hvorledes er det gått der? Hvor meget har staten ofret på de ting? Og skal man komme til å utnytte denslags muligheter oppe på Øst-Grønland, så må nok staten være forberedt på å ofre ikke hundretusener av kroner men mange millioner kroner, og det kanskje år efter år. Efter mitt skjønn er den største fremtidsmulighet deroppe et mulig laksefiske, og det kunde selvfølgelig ha sin store interesse å få undersøkt hvorvidt mulighetene for et slikt fiske er tilstede der. Men en får da huske på at det skal ikke små kvanta laks til forat det kan bli lønnsomt med en drift deroppe. Husk på de lange veier, husk på de vanskelige utrustningsforhold, og husk på at det er ikke alltid man kan komme inn der og få nytt ut denne fangsten. En får da ikke bare tenke at: ja, det er om å gjøre å ha dette. Hvad det er om å gjøre det er hvilken nytte vi kan ha av det, det er det som det må spørres om. - Jeg vil også ha sagt, at jeg vil være med på å bevilge til ekspedisjoner som har til formål å bringe på det rene hvorledes mulighetene ligger tilrette, men det bringer vi ikke på det rene ved at vi har jakthytter her og jakthytter der. Jakten deroppe vil aldrig kunne bli av nogen særlig stor økonomisk betydning for oss, men det er et annet spørsmål som kanskje har betydning, og som vi kanskje burde se litegran på, og det er: Vil det ha betydning for de folk som driver fangst utenfor territorialgrensen, at de kan komme iland og ha stasjoner iland? Vil det ha betydning? Ja, vi behøver ikke å ha suverenitet deroppe for det vi i så måte trenger, vi kan antagelig også ved forhandlinger med Danmark opnå å få de nødvendige støttepunkter for all slik drift. - Med hensyn til Ishavsrådet, så er det ikke min oppgave å uttale mig om det, men jeg vil dog ha sagt, at når man tenker på Ishavsrådet, så må man se tilbake på under hvilke forutsetninger Ishavsrådet blev opnevnt. Var det med politiske forutsetninger? Var det det som egentlig lå bak? Nei, det heter i uttalelsen som ligger til grunn for opnevningen av det råd, at det skulde gi råd i spørsmål vedkommende de videnskapelige ekspedisjoner, og de skulde uttale sig om næringspolitiske spørsmål deroppe. Det er jo klart at de som skal uttale sig om de politiske ting her må kjenne alle sakens dokumenter, alt som er foregått før og det som er under emning. Og gjør Ishavsrådet det? Det er det store spørsmål. - Jeg vil også ha sagt særlig med henblikk på denne Finn Devolds ekspedisjon, at det kunde vel tenkes at en kunde komme til å støtte den ved bidrag fra et eller annet fond. Jeg har oppfattet det slik at det er ikke så lite av en havforskning det som han der skulde drive, og vi har visstnok fonds til det øiemed. - Jeg tror at slik som dette ligger an gjør man rett i å følge flertallsinnstillingen og med en understrekning av at regjeringen får overveie søknaden, og hvis det skulde vise sig

absolutt nødvendig, ja, så får da regjeringen komme tilbake til Tinget, hvis det er noget som er så absolutt nødvendig at vår stilling deroppe er avhengig av det. Jeg tror nu forresten ikke at det at vi bygger hytter deroppe med større eller mindre statsstøtte, at det kan støtte oss internasjonalt, det er ganske ubegripelig for mig. Alle må være klar over, at kommer dette spørsmål for en internasjonal rett, så vil det straks bringes på det rene, om det er en reell næringsinteresse som har skapt dette eller om det er en politisk interesse som ved hjelp av statsbevilgning har fått bygget hyttene...⁸

Alvestad: Jeg vil stemme for komiteflertallets innstilling om 45 000 kroner, idet jeg tror, at regjeringen ved å disponere de pengene på en omtenkstom og fornuftig måte vil kunne nå ganske langt i å hjelpe de ekspedisjoner, der her er tale om. Når bondepartiets folk har foreslått en forhøielse av denne bevilgning med 30 000 kroner, skulde det forresten være interessant å vite, hvad den ærede finansminister sier til et sådant forslag, om han mener det er finansielt forsvarlig, og om regjeringen vil anbefale en slik økning av denne bevilgning. Det kan jo ha sin interesse for Stortinget å vite det.

Om selve Grønlandssaken er der jo sagt så meget, at det kunde synes å være nok på ett vis; men da jeg representerer en valgkrets, som iallfall har en liten smule næringspolitisk interesse i denne saks løsning, vil jeg si nogen få ord. Jeg vil da først si, at slik som jeg ser på denne sak, tror jeg, det er uriktig nu å gå til nogen okkupasjon, som av Ishavsrådet foreslått. Men allikevel kan jeg ikke, når jeg har hørt uttalelsene på forrige møte og hørt en del av de uttalelser, som er falt her, også idag, frigjøre mig fra det inntrykk, at man er unødig hysterisk overfor retten til å si et fritt ord i denne sak. De fangstfolk og fiskere fra Møre, som har drevet fangst ved Østgrønlandskysten og fiske på Grønlands vestkyst, særlig de, som driver pelagisk fiske utenfor territorialgrensen på Vestgrønland, har bitre erfaringer om de trakasserier - og tildels brudd på internasjonale regler - som er benyttet likeoverfor våre fiskere, når de har skullet søke nødhavn, ha vannpåfylling eller andre ting. Det herredømme, som det grønlandske monopol der har hevdet, har gjort, at disse folk er mistenksomme likeoverfor alt, som heter Grønland og Grønlandsstyrelse. Det er disse bitre erfaringer som gjør det forklarlig, at de nærer engstelse, og at de reagerer overfor ethvert fremstøt, som truer deres naturlige næringsfelt i disse strøk. De er ikke folkerettslærde; men de har livets bitre erfaringer å bygge på, og det er ut fra dem, de har støttet det okkupasjonskrav, som er fremkommet, og som er fremkommet fra folk, som skulde være inne i det mere juridiske og folkerettslige i denne sak.

Ellers vil jeg si, at jeg er fullstendig enig i hr. Nygaardsvolds betraktning, at det er den ansvarlige regjering, som i denne sak må ha utspillet. Den får fremlegge sitt syn på dette spørsmål for Stortinget, og fremlegge det på en klar måte

---

⁸ Hit gjengitt etter stensilert referat.

og ikke i de dunkle talemåter, som vi fikk idag i den ærede utenriksministers erklæring. Det er bra nok, at utenriksministeren vil samarbeide med Stortinget; men jeg går også ut fra, at den ærede regjering også vil innhente opplysninger og søke samarbeide hos de fangstmenn og fiskere, som har drevet fangst og fiske på disse felter, der her er tale om, hos dem, som fremfor andre har de reelle næringspolitiske interesser på og ved Grønland. Det er dessverre ikke alltid, at det norske utenriksdepartement og de norske utenriksministre har hatt den nødvendige kontakt med disse folk. Vi har mange sørgelige erfaringer fra vår nyere historie i så måte.

Likeoverfor hr. Hambros uttalelser vil jeg si med hensyn til disse ekspedisjoner, som det her er tale om å støtte, at der ikke vil bli, og at der ikke har vært nogetsomhelst konkurranseforhold mellom de ekspedisjoner, enten det gjelder ekspedisjoner med statsstøtte eller ikke, og de såkalte bona fide-interesser eller rene fangstinteresser, den virksomhet, som utøves av våre fangstmenn, selfangerne. Disse fangstfolk kommer jo kun på land leilighetsvis, når isforholdene gjør det mulig, og fangstforholdene nødvendiggjør det for komplettering av fangsten.

Det, som for Norge har reell interesse i denne sak, det er, som det er nevnt, utelukkende de næringspolitiske forhold. Man må se helt bort fra all chauvinisme, fedrelanderi og annet rumleri og bedømme saken rolig og nøkternt, og gjør man det kan jeg ikke tro annet enn at ved rolige forhandlinger, som ikke er bygget på tilfeldige stemningsbølger som dem, vi har sett i de siste dager, men er bygget på livets hårde virkelighet og på de realiteter, vi har å føre i marken, så må det kunne lykkes oss å verne om og verge de næringsinteresser, som vi i virkeligheten har i disse strøk, i Nordishavet.

Det er sagt her før, at det, at vi ifjor oprettet norsk politiopsyn, og gav nordmenn politimyndighet derborte, det var uklokt. Jeg vil legge til: Det var ikke bare uklokt, men det var i høieste grad upåkreket. Det har ikke vært behov for noget sådant politiopsyn hos de fangstekspedisjoner som har vært der, heller ikke like overfor dem som har drevet fangst ved Grønland.

Vi har under denne debatt hørt fra den ærede utenriksminister at der er notevekslinger mellom Danmark og Norge om forskjellige spørsmål; men resultatet av disse notevekslinger er Stortinget like klok på. Vi vet ingenting. Vi vet ikke om det er lykkes vår regjering å vinne gehør for de synsmåter som nordmennene gjør gjeldende. Det har vi ikke hørt et ord om. Jeg håper at vi, når saken påny kommer i Stortinget, får litt mere reelle og faktiske opplysninger også om resultatet av de notevekslinger som har funnet sted. Med hensyn til suverenitetsspørsmålet så er dette etter mitt skjønn for våre fangstfolk og fiskere ikke hovedsaken. Hovedsaken for dem er å få kunne øve den næringsvirksomhet som de gjennom år har drevet i disse strøk, og få drive den uhindret som før. Kan det opnås ved mindelige, fredelige forhandlinger, er det selvfølgelig det beste for alle parter; men jeg er ikke så sikker på, om vi går en av de veier som den forrige utenriksminister hr. Mowinckel var inne på, å anerkjenne dansk suverenitet over Grønland, om vi ikke derved forspiller nogen av de rettigheter til norsk fangstvirksomhet som vi tidligere har hat i disse strøk. Vi vet

aldeles ikke om det kan la sig ordne. Vi vet at i de senere år har sektorprinsippet spøkt internasjonalt. Det er et prinsipp som går på å dele hav og land, og hvis det blir gjennomført slik som enkelte nasjoner tenker sig det gjennomført, vil det si det samme som, at de havstrøk som vi hittil fritt har kunnet utnytte, vil være lukket for norske fangstfolk og norske fiskere. Og hvis det er tilfellet, hvis man spolerer nogen av våre interesser ved på en eller annen måte å anerkjenne f.eks. danskernes suverenitet her, må jeg på det alvorligste beklage at vi på nogen som helst måte er med på å gi den tanke vårt øre eller i det hele tatt ofre den nogen som helst sympati. For det er i denne sak for oss nordmenn en eneste reell interesse å hevde, og det er vår gamle rett til å utnytte Nordishavet slik som vi frem igjennem årene har gjort det, og at denne rett fremdeles blir helt ubeskåret. Kan det skje, så er Norges reelle interesser varetatt helt ut.

Anderssen-Rysst: Som medlem av utenrikskomiteen vil jeg få lov til å fremkomme med noen bemerkninger i anledning av den foreliggende sak. Jeg vil da først ta den innstilling som foreligger her. Som man ser, er innstillingen enstemmig i sin tilslutning til proposisjonen, med undtagelse av at to medlemmer av komiteen, hr. Handberg og hr. Reimers, foreslår et tillegg til proposisjonen gående ut på at Finn Devold skal få et rentefritt lån på kr. 20.000,00 å avbetale med kr. 5.000 pr. år, og kr. 10.000,00 til en radiostasjon. Jeg må i likhet med enkelte foregående talere, og kanskje spesielt da komiteens ærede formann, få lov til å uttale min sympati for det foretagende som Devold representerer. Jeg har festet mig ved to ting i proposisjonen foruten de som tidligere er omtalt i debatten. Det er særlig Finn Devolds ekspedisjon, som jeg nevnte, og dernest hr. Martin Sangolts ekspedisjon. Denne andrar om kr. 10.000,00 for å undersøke lakseforekomstene på Sydøst-Grønland. Jeg tror det er megt riktig i den tankegang som er fremført her tidligere at spesielt Sydøst-Grønland skal vi ha vår oppmerksomhet rettet på, med henblikk på den utvikling som nu foregår i vår fiskeribedrift. Vår fiskeribedrifts historie viser et trekk som jeg tror det kan være av interesse å feste oppmerksomheten ved. Det har til stadighet været en utvikling henimot nye områder. Man må legge nye felter under sin virksomhet, og det har været nødvendig ved siden av den regulære fangst og det regulære fiske å drive et pionerarbeide for å finne nye muligheter for bedriftens eksistens. Og dette pionerarbeide er et kostbart arbeide. Det viser sig gang på gang at de som tar fatt på det, ruinerer sig på det; men de som kommer efter, høster fruktene av det. Jeg nevner en sådan ting som at den første mann, som innlot sig på Islandsfiske i sin tid, langt borte fra Norge, ruinerte sig på det; men nu er der av dette etablert en regulær bedrift, som gir årlig millioner av kroner til vårt land. Og i år har den norske fiskerflåte ligget nærmere Øst-Grønland, enn den har gjort tidligere, den driver sitt regulære fiske nærmere kysten enn den nogensinde før har gjort. Blandt fiskere og fangstmenn tales der meget om de muligheter for fisket som kan fremby sig, om man får tilhold iland. Jeg tror derfor, at det er meget som taler for, at de andragender, som jeg nevnte, blir gjenstand for departementets

specielle opmerksomhet. Komiteen har jo sagt, at fordelingen av beløpet, de 45 000 kroner som foreslås, skal skje ved departementet. Når komiteen ikke har villet øke dette beløp, er det selvfølgelig ut fra budgettmessige og finansielle hensyn. Men det er et spørsmål, om der ikke er en annen vei å gå, hvorved disse interesser kunde tilgodeses. Jeg tenker da på de fonds, som sorterer under handelsdepartementet, og hvis øiemed faller inn under de planer, som her er på tale. Jeg sikter spesielt til to fonds,- det ene er Fiskeribedriftens forskningsfond, det annet er Fondet til fiskerienes fremme. Det første skal anvendes til praktisk og videnskapelig arbeide, for det annet er kapitalen dannet ved tilskudd fra pengelotteriet. Man kan bruke både kapital og renter, og der er, såvidt jeg vet, i behold av dette fond til disposisjon ca. 250 000 kroner nu. Jeg vil henstille til den ærede handelsminister, som jeg ser er tilstede, å ha sin opmerksomhet henvendt på muligheten av å anvende fondsmidler for de foretagender som har innsendt andragender, og som måtte komme inn under de fonds anvendelse. Efter min opfatning er det en riktig anvendelse av fondene, at også disse formål kommer i betraktning, og derved kommer man også inn i en annen gate, nemlig at man slipper å føre op på budgettet foretagender som har betydning for utviklingen av våre muligheter på Øst-Grønland, men man kan gi dem en sterkere støtte og mer stilferdig ved de fondsmidler jeg her har pekt på.

Hvad⁹ dernest angår, om jeg skal si, den politiske side vedkommende Øst-Grønland, som har vært under drøftelse her, vil jeg gjerne også få lov å fremkomme med et par bemerkninger. Da vi i 1924 fikk Øst-Grønland-avtalen, var det på mine kanter av landet en ganske sterk motstand mot denne avtale. Man mente, da den blev fremlagt, at den minte ikke så lite om keiserens nye klær. Imidlertid blev da avtalen nærmere omtalt og forklart av dem som skulde ha de beste forutsetninger for dette, og jeg kan si, at ved de forklaringer falt sinnene noget til ro. Det som blev sagt var dette: Situasjonen i 1924 da avtalen blev inngått, var den, at vi ikke kunde gå til nogen voldgiftsdomstol med det krav vi gjorde på Øst-Grønland. Saken stod så slett, at det var oplagt, blev det hevdet, at vi vilde tape den, og det som blev opnådd ved avtalen var, at vi fikk en pause til å ånde i på Øst-Grønland, en pause til å arbeide videre på den måte som falt naturlig for oss, utvikle vår bedrift der, sette oss fast der, slik at vi skulde stå meget bedre rustet, når en gang i fremtiden suverenitetsspørsmålet skulde finne sin avgjørelse. - Der skulde bli en fredelig kappestrid mellem de forskjellige nasjoner, og den som hadde de beste naturlige betingelser til å gjøre sig gjeldende, vilde bli den som fikk det sterkeste feste i landet. Jeg tror det var en almindelig opfatning og forståelse av Øst-Grønlandsavtalen, at suverenitetsspørsmålet ikke skulde kunne reises under avtalens varighet, suverenitetsspørsmålet var utskutt iallfall til avtalen utløp. Men nu viser det sig altså, at man er kommet inn i den stilling, at der er fare for, at suverenitetsspørsmålet vil bli reist og finne en forholdsvis hurtig avgjørelse. Det er ikke gått mere enn 7 år siden vi fikk

---

⁹ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

avtalen, og allerede nu har saken tatt den vending. Jeg kan ikke frigjøre mig fra det inntrykk, at det ikke er i avtalens ånd, at suverenitetsspørsmålet nu skulde bli aktuelt. Og siden forskjellige talere har vært inne på det, vil jeg få lov til å nevne det, at jeg kan ikke medgi, at den omstendighet, at Norge ifjor utrustet en ekspedisjon med politimyndighet overfor nordmenn, norske borgere, på Øst-Grønland, skulde gi nogen presedens for et dansk fremstøt som det der nu er tale om, nemlig å etablere politimyndighet likeoverfor alle. Jeg tror, at det er en meget betenkelig, alvorlig og jeg vil si nesten farlig beslutning, den danske regjering har fattet, hvis det er så, at den nu med hård hånd vil gjennomføre en politimyndighet likeoverfor norske borgere på Øst-Grønland, som har den opfatning, at dette ikke er i overensstemmelse med forutsetningene for Øst-Grønlandsavtalen eller med avtalens bestemmelser. Jeg har i det lengste håpet for mitt vedkommende, at den danske regjering ikke vilde gå til et slikt skritt, ikke vilde iverksette en slik beslutning, som altså bestrides fra norsk side på et rent rettslig grunnlag. Og jeg tror, at det fremdeles må være den norske regjerings hovedbestrebelse å søke å få en ordening istand, slik at denne politimyndighet i år ikke etableres, - at en slik handlemåte fra dansk side altså blir utelukket. Men blir det nu ikke til det, at dette lykkes - jeg håper, at det lykkes -, så melder det sig jo forskjellige alternativer som den ærede representant hr. Mowinckel var inne på. Efter den erklæring som den ærede utenriksminister hr. Braadland avgav, finner jeg for mitt vedkommende ikke nu å burde komme nærmere inn på de forskjellige alternativer som i så henseende melder sig, idet jeg går ut fra, at det dertil vil bli anledning siden, hvis spørsmålet skulde aktualiseres ytterligere. Men likeoverfor det sterke krav om okkupasjon, anneksjon, vil jeg tillate mig å peke på spørsmålet om, hvordan det går våre næringsinteresser på Grønland - og det er det viktigste - hvis det skulde hende, at vår okkupasjon blir underkjent av den instans som skal prøve saken. Jeg tror, at der er all grunn til å veie på den side av saken; for hvordan blir vi så stillet hvis det skulde gå den vei - som det kanskje kan være grunn til å frykte - at vi ved å sette saken på spissen hverken får det ene eller det annet? Jeg vil ha satt fingeren på dette nu, fordi jeg tror, at det er en ting som i høi grad fortjener overveielse. Jeg har med den største opmerksomhet påhørt den debatt som har pågått her idag, og selvfølgelig har jeg spesielt påhørt med opmerksomhet hvad d'hr. Mowinckel og Hambro, som jo var med under Grønlandsforhandlingene, hvis resultat er denne avtale, har å si til den situasjon som foreligger idag. Og jeg tenker da spesielt på det dokument som blev offentliggjort i pressen idag, nemlig den juridiske betenkning av de 2 til vårt juridiske fakultet knyttede professorer, d'hr. Gjelsvik og Skeie, og jeg kan ikke si annet enn at det på mig gjorde et sterkt inntrykk, at hr. Mowinckel og hr. Hambro her i Stortinget på det ene punkt efter det annet kunde påpeke - jeg må bruke det uttrykk - at disse professorers betenkning ikke var i overensstemmelse med det faktiske forhold. Jeg beklager i høi grad den situasjon som herved kommer til å foreligge, nemlig at et dokument som påvirker den norske opinion i meget

sterk grad, ikke skal være holdbart på vesentlige punkter. Det er der grunn til meget sterkt å beklage. Og jeg spurte mig selv, da de før nevnte herrer her i Stortinget omtalte disse ting, om det virkelig er så, at der er uklarhet tilstede på forskjellige punkter, i viktige punkter i Øst-Grønlandsavtalen, kanskje ikke minst med hensyn til de forutsetninger som var ment å være tilstede og som av disse to herrer professorer forutsattes å være brustet. Hva kan vi da gjøre? Hva gir da situasjonen anledning til fra norsk side? Det slo mig, da de to herrer talte som de gjorde, at det kanskje kunde være av betydning - jeg nevner tanken bare i forbigående - at vi fikk forelagt for Høiesterett de spørsmål som her er relevante, som her er av betydning, hvortil der er full adgang efter grunnlovens prgrf. 83; for det bør der ikke være nogen uklarhet om, hvad som er rett fra norsk side. Jeg nevner tanken bare i forbigående.

Det er fra forskjellige talere fremholdt ting som det kunde være ønskelig å gå litt nærmere inn på; men da tiden er langt fremskreden, skal jeg fatte mig i størst mulig korthet.

Den ærede representant hr. Moseid - tror jeg, det var - gikk i rette med den tidligere utenriksminister Ihlen for hans behandling av Grønlandsspørsmålet i sin tid. Jeg var ikke medlem av Stortinget dengang da det som hr. Moseid omtalte, skjedde; men jeg tror dog, det er rett, når jeg sier, at den ærede representant hr. Moseid gjorde Ihlen stor urett. Det er en kjent sak, at den daværende utenriksminister Ihlen gikk til Stortingets utenrikskomite, den forsterkede, utvidede utenrikskomite, med saken, og at det standpunkt, han inntok, var i full overensstemmelse med det standpunkt som utenrikskomiteen i sin tid inntok. Jeg tror, det av rettferdighetshensyn er riktig, at dette blir fastslått.¹⁰

Den ærede president hr. Hambro var inne på opsynsskibet "Fridtjof Nansen". Mitt navn står i forbindelse med det fartøi, og der tales så meget galt om det, at jeg gjerne vil få si et par orienterende ord ved denne anledning. "Fridtjof Nansen" var ikke bygget for å ivareta våre interesser på Øst-Grønland. Der har ikke et øieblikk vært tenkt på Øst-Grønland ved det skibs planleggelse, men derimot var der tenkt på en annen ting, og som hr. Hambro fremholdt var den viktigste side ved dette spørsmål, det var våre interesser på Vest-Grønland. Der har hele tiden fra departementets side - den tid jeg var der - vært tenkt på at vi burde ha et fartøi som kunde være våre fiskere og fangstfolk til støtte på Vest-Grønland, hvor de kjemper under vanskeligere forhold og lenger borte fra sitt hjemsted enn noget annet sted. Så var der tenkt på Island, og der var tenkt på Kvitesjøen. Jeg tror i det hele tatt at det er riktig at man også på norsk side tenker på å beskytte våre fiskere og fangstmenn gjennom opsyn, selv om det er kontraopsyn. De nasjoner likeoverfor hvem man anvender kontraopsyn, liker det ikke. Men den forrige regjering gikk allikevel til det, vi gikk til kontraopsyn på Island, og resultatet var at de tvistigheter, det konfliktstoff som hvert år viste sig på Island på grunn av det islandske opsyns optreden, forsvant da

---

¹⁰ Hit gjengitt etter stensilert referat.

vi fikk vårt eget opsyn der. Og slik kan det kanskje også gå andre steder, hvis vi sørger for at der fra norsk side blir truffet de foranstaltninger som er ønskelige i så henseende.

Med hensyn til hvad som er uttalt om ishavsrådet og den forrige regjerings befatning med det, så skal jeg ikke komme nærmere inn på den side av saken. Den tidligere regjeringschef har vært inne på det. Men når instruksen ikke blev utformet med engang, så var det fordi at man jo vilde vinne nogen erfaring i samarbeide med ishavsrådet for hvordan en slik instruks burde legges an. Man må huske på at det her gjaldt en helt ny institusjon. Riktignok er det i premissene sagt slik og slik hvordan det skulde forholdes, men den forrige regjering mente at det hadde betydning at man fikk en viss erfaring før man gikk til å fastsette instruksjoner.

Presidenten: Presidenten gjer framlegg um at tida for dei talarar som heretter skriv seg, vert sett til 2 minuttar, og ser framlegget som vedteke. Dei talarar, som no får ordet, har inntil 5 minuttar.

Kvale: Eg har i desse dagane, denne sak har vore uppe, kome til å tenkja, at det verkeleg er eit stort spursmål, dette her, og det har vore eit stort spursmål i dei siste 10- 12 år: Ei sak, som ein har fylgt med i ikkje berre her i Stortinget, men utover heile landet. Det var eit par talarar, som gjorde Grønland so lite etter mi meining. Ein skulde ikkje blanda "fedrelanderi" upp i dette spursmålet og tala um dei store rikdomane der burte - det var laust snakk, heitte det. Den tale trur eg ikkje me skal føra for mykje her i Stortinget. Me kann i alle tilfelle ikkje venta å leggja munnkorg på pressa; for der får me korkje pressa eller det norske folk med oss; dei reknar det slik, at det er ein gild eigeedom å ha, dette Grønland; ein vil gjerne ha so stor rett der burte, som ein kann få, det er saki. Då dette spursmålet reiste seg for ein 10-12 år sidan tenkjer eg det var - trudde mange her i landet, at det skulde vera lette greior å få sin rett der, so ein vart sjølveigar over heile denne verdsluten der burte. Også eg trudde, at det måtte vera tolleg lett, dette her. Når me hadde lese vår saga, kjende me til, at det var nordmenn, som fyrst gjorde noko der burte. Men eg kamm tolleg fort etter, at det var nok ikkje so lett, som ein hadde trutt, å vinna eigeomsretten der burte, og det skyna vel dei fleste her i landet. Det skyna nok pressa ogso, jamvel um ho kom med sterke oppmodingar um, at ein måtte gjera det, ein kunde. Pressa meinte vel kanskje å stramma upp dei, som skulde vera våre tingarar og fyregangsmenn. Men eg veit ikkje likevel, um pressa kom til å gjera stort gagn i denne sak, for det var det, som var det leie, at det var dei der nede i Danmark, som fyrst og fremst tok lårdomen til seg, og difor dreiv dei sterkare på med utrustingsarbeid, fangstarbeid og vitskaplege arbeid der burte, so for so vidt kom ikkje dette pressearbeid her i landet til å gjera den nytte, som tanken var.

I alle tilfelle tenkte eg meg, at me måtte gjera det me kunde for at landet kunde verta so nyttigt som det var råd for oss her, men me måtte arbeida på fredeleg måte. Me måtte sjå til å styggja dei som hadde evne til å fara der burt og gjera

landet tenlegt for seg og for heile vårt land, me måtte sjå til å leggja eld og glo inn i desse folk, som dugde til å fara ut. Og so meinte eg at Stortinget måtte stydja so langt som det tykte det kunde, og dette er mi meining enno. Eg har alltid tenkt, at ein gong kom dagen, då den europeiske domstol vil og kanskje bør segja eit ord her i denne sak. Men eg trur ikkje det har vore nokor lagleg tid for oss enno, og ho er ikkje lagleg den dag i dag trass i dette ishavsrådet. Me må sjå til å ofra noko meir, me må sjå til å visa verdi, at me har folk som duger der burte og som kann visa, at vårt land treng næringsvegane på Grønland. Det er det som er det viktigaste. Difor vil eg med glede røysta for dei 75 000 kronone her, ikkje berre for dei 45 000, og det ikkje minst for di denne historia er komi upp no med ishavsrådet. No bør ein etter mi meining endå sterkare kveikja denne tanken um, at ein må stydja, men so trur eg me bør taka med ro at ishavsrådet har misrekna seg. No er det ein gong gjort, og at det var gale er greitt nok. Men at det lyder frå vårt land ein klagesong, frå alle våre fyregangsmenn og frå storting og regjering, trur eg ikkje verkar på rette måten i Danmark. Det vil verta teke upp slik, at me kjenner oss heilt tapt, og det trur eg ikkje er bra. Eg meiner det er godt, at dette møtet er for stengde dører, og eg tror det hadde vore bra, um det fyrre møtet, då våre fremste menn i tingsalen var uppe og vitna, og hadde vore halde for stengde dører. - Eg røystar soleis for den største summen.

Handberg:¹¹ Hr. Hambro er en svær kar når det gjelder å tale om alt mellem himmel og jord, men når han kommer inn på regnekunsten, setter jeg et spørsmålstegn. Hr. Hambro stod på talerstolen og anbefalte 20 000 kr. som lån til Devold og 10 000 kr. til en radiostasjon, likeså et andragende fra Ingstad om 15 000 kr. og fremdeles Sandgolts andragende om et bidrag på 10 000 kr., det blir tilsammen 55 000 kr. - mens hr. Hambro er mod å foreslå opført en bevilgning på 45 000 kr. Hvor skal de manglende 10 000 kr. tas? Er det regjeringens medlemmer som skal utrede dem av egne midler? Hvis det skal være konsekvens i det som presidenten uttalte her, så må han gå til å foreslå forhøiet det beløp som innstilles, og jeg vil også konstatere at da blir det ikke en øre igjen hverken til innkjøp av hytter på Øst-Grønland eller til støtte av nogen annen ekspedisjon. Jeg tror det er fullt nødvendig at man opfører et sådant beløp som er foreslått av oss i minoriteten, 75 000 kr., og at det er helt forsvarlig.

Hr. Hambro tolket Grønlandsavtalen. Jeg blev ganske mismodig over å høre den tolkning. Efter denne fikk jeg nærmest inntrykk av at den rett som vårt land har, er ikke noget mere enn mestbegunstigelse, at våre forhandlere gjennom de vidløftige forhandlinger kun har opnådd hvad en annen stat ved almindelig henvendelse kunde opnådd, altså en mestbegunstigelse. Er det tilfelle, synes jeg det tjener forhandlerne til svært liten ære, - det er nærmest en fallitterklæring.

---

¹¹ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

Moseid: Jeg må få lov til å beriktige en misforståelse fra hr. Anderssen-Ryssts side. Han hadde oppfattet mine uttalelser derhen, at jeg har rettet en spesiell kritikk mot forhenværende utenriksminister Ihlen. Det forholder sig ikke så. Jeg kjenner alt hvad der foregikk dengang og vet hvilke uttalelser der falt fra de forskjellige hold, og jeg uttalte mig ikke spesielt om utenriksminister Ihlens ansvar for de uttalelser som blev avgitt. Jeg vil for å klargjøre det få lov til å gjenta enkelte av de uttrykk jeg brukte. Jeg sa: Statsmaktenes behandling av denne sak gir dem ikke rett til å sette sig på den høie hest og holde dommedag over norske borgere. Videre sa jeg: "Når et utenriksstyre har kunnet begå slike ting som utenriksminister Ihlens uttalelse av 1919" - det favner ganske anderledes vidt enn utenriksministeren. Jeg anser mig ikke berettiget til å uttale mig noget mere om det spørsmål. Men nettop det som vi her er inne på, nettop dette som hr. Anderssen-Rysst omtalte: at det var skjedd forhandlinger mellem regjeringen og utenrikskomiteen - viser hvor farlig det er å behandle og avgjøre saker av denne natur, uten at Stortinget er med og uten at det er kjent av almenheten, før ulykken er skjedd.

Presidenten: Dei talarar som kjem heretter, hev upptil 2 minuttar.

Hambro: Den utenrikskomite som hr. Moseid nu sist snakket om, har ingen forbindelse med den utenrikskomite som er bygget op av Stortingets reglement. Det geheime utvalg som man dengang hadde, som tallet 17 mann, var konstituert som et slags rådgivende organ for regjeringen uten hjemmel i Stortingets reglement og uten nogensomhelst reglementsmessig garanti av nogen art. Og det var nettop efter de erfaringer man den gang hadde gjort, at man gikk til å oprette den nuværende utenrikskomite på den måte som er skjedd. Hr. Moseid husker sikkert hvorledes vi i en rekke år kjempet for å få ophevet den gamle utenrikskomite, nettop på grunn av de erfaringer man hadde gjort.

Jeg bad om ordet for å gjøre hr. Handberg opmerksom på, hvad både han og mange andre synes å glemme, at forutsetningen for Grønlandsavtalen fra norsk side var ikke at Norge skulde ha nogen særrettigheter, det var at Norge hevdet at det var ingenmannsland, og i ingenmannsland har alle mestbegunstigelse eller minstbegunstigelse. Vårt standpunkt og vårt mandat gikk ikke ut på nogetsomhelst annet. Når man vil snakke om de ting, forekommer det mig at man burde ha noget kjennskap til det som var norsk standpunkt og det som var mandatet dengang. Det er sant at der skjedde bedrøvelige ting i 1919, og da jeg hørte på hr. Moseid og hr. Anderssen-Rysst, måtte jeg virkelig tenke på det som passerte i møtet for lukkede dører, hvor en av talerne hadde uttalt noget der blev oppfattet omtrent på samme måte som det som hr. Anderssen-Rysst oppfattet i hr. Moseids ord; hr. Mowinckel protesterte da meget strengt mot at man, som han sa, forsøkte å gjøre hr. Ihlen til nogen slags syndebukk og talte om det følge han hadde hatt. Hr. Ameln fikk så ordet til en stutt merknad, og sikkert mange vil huske hvorledes han sa de meget riktige ord: Jeg har aldrig

hørt at det gjør et dyr til en mindre bukk at det har fått en flokk sauer til å følge sig.

Statsminister Kolstad: Jeg må først som finansminister svare hr. Alvestad. Jeg vilde ha funnet det rimelig og riktig, om den utvidede konstitusjons- og utenrikskomite hadde stillet et større beløp til regjeringens disposisjon i dette øiemed enn tilfellet er. Det vilde jo da vært ganske anderledes lett å kunne imøtekomme de andragender som er omtalt såvel av hr. Hambro som av hr. Anderssen-Rysst. Jeg tenker da bl.a. på Devolds andragende, hvor jo forøvrig mesteparten av beløpet er forutsatt å være lån.

Med hensyn til det spørsmål som var stillet regjeringen, om hvorvidt denne sak kunde komme tilbake, vil jeg dertil svare, at det er en gitt ting, at hvis den pågående noteveksling mellom Norge og Danmark i disse spørsmål kan tilendebringes før Stortinget går fra hverandre, vil det være regjeringen maktpåliggende å få fremlagt resultatet for Stortinget. Det er også regjeringens opfatning, at hvis det spørsmål som vi har drøftet her idag, skulde ytterligere aktualiseres således at regjeringen finner grunn til å ta videre skritt i denne sak, vil også det bli forelagt Stortinget, hvis dette sitter sammen. Nu regner man imidlertid med at det ikke vil være så svært lenge før Stortinget går fra hverandre. Jeg forutsetter da, at regjeringen må være berettiget til på et hvilket som helst tidspunkt i den tid Stortinget ikke sitter sammen, å foreta ethvert skritt som utviklingen av denne sak Norge og Danmark imellem måtte gi foranledning til, i samarbeide og samråd med Stortingets utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.¹²

Alf Mjøen: De siste bemerkninger fra statsministeren tydet jo på, at det muligens blir slik at vi ikke får se noget videre av dette iår, og det må jeg protestere mot. Som jeg nevnte ved møtets begynnelse, mener jeg, at utenriksministerens meddelelse av 20. februar formentlig skal behandles på reglementsmessig måte, så vi kan få en diskusjon helst for åpne dører om de spørsmål. Det er vel ikke meningen, at disse spørsmål angående Grønland gjennemgående og vesentlig skal behandles i lukkede møter? Jeg tror ikke at saken er tjent med det. Jeg oppfattet også presidentens bemerkninger ved innledningen av møtet slik, at det vilde være adgang til å komme tilbake til denne sak på reglementsmessig måte. Det er jo også tale om en instruks for Ishavsrådet, og utenriksministeren har før nevnt, at han mente denne kunde bli forelagt Storting iår.

Ameln:¹³ Det som regjeringen måtte finne det nødvendig å gjøre når Stortinget ikke er samlet, er jeg enig i at regjeringen må gjøre. Men jeg mener at regjeringen og administrasjonen skal gjøre det selv. Stortinget og Stortingets

---

¹² Hit gjengitt etter stensilert referat.

¹³ Herfra gjengitt etter stensilert referat.

forberedende og kontrollerende organer skal ikke på forhånd være bundet i den sak. Stortinget skal kunne utøve sin bifallende eller kritiske myndighet uavhengig av at en komite har bundet sig eller kompromittert sig.

Statsminister Kolstad: Idet jeg henviser til den redegjørelse som utenriksministeren gav i møtet idag og idet jeg henholder mig til den debatt som har funnet sted, hvor det så å si fra alle hold har været uttalt, at det burde være og skal være samarbeide mellem Storting og regjering i denne sak, vil jeg finne det helt riktig, når et spørsmål måtte melde sig i forbindelse med denne sak i den tid Stortinget ikke sitter sammen, at det da kan være anledning for regjeringen til å behandle denne sak i samråd med det Stortingsorgan som fra først av har været med å behandle saken, nemlig den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.

Hambro: Jeg vil bare gjøre opmerksom på at efter Stortingets reglement har stats- og utenriksministeren adgang til nårsomhelst å sammenkalle den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og forelegge den spørsmål. Der behøves ingen bemyndigelse til det. Det forutsettes i Stortingets reglement. Men når statsministeren uttalte sig så rummelig som han gjorde nu siste gang og sa, at han gikk ut fra at regjeringen vilde ha fullmakt til under samråd med den utvidede utenrikskomite til et hvilket som helst tidspunkt å foreta et hvilket som helst skritt, så går jeg også ut fra at det samråd vil ha en reell betydning, og at det selvfølgelig da ikke vil bli foretatt noget videregående skritt fra regjeringens side, som utenrikskomiteen, eller en sterk fraksjon i utenrikskomiteen tar meget bestemt avstand fra. Jeg for min del vil iallfall ikke være med på å gi en fullmakt som er ubegrenset og som skulde gjøre det mulig å foreta definitive skritt uten at Stortinget hadde hatt adgang til å la sin røst høre. For Stortingets endelige avgjørelse i vidtrekkende spørsmål kan ikke uten videre legges i en komites hender. Men jeg går ut fra, at hvis der skulde opstå behov for skritt av nogen særlig opsiktsvekkende art, så vil regjeringen i samråd med den utvidede utenrikskomite, også kunne innkalle Stortinget, hvis det er påkrevet.

Mowinckel: Jeg vil gi hr. Hambro min tilslutning i den begrensning som han legger i forståelsen av statsministerens uttalelse, men jeg må si, at selv uten den fortolkning fra hr. Hambros side, har jeg ikke forstått statsministeren anderledes enn, at han hvis situasjonen utvikler seg slik vilde søke samarbeide med Stortingets utenrikskomite. Og det er selvfølgelig ikke alene betryggende, men nødvendig i dette tilfelle. Nu er det jo godt at det med trygghet kan sies, at i den diskusjon som har funnet sted idag, er der trukket op en hovedlinje i dette spørsmål, og i alt vesentlig er regjering og Storting enig, så vi kan altså med en viss trygghet se utviklingen av denne sak i regjeringens hender. Skulde det imidlertid utvikle sig slik at det f.eks. blir spørsmål om å gå til Haag - jeg vil ikke snakke om noget slikt som å gå til okkupasjon, men å gå til Haag - da tror jeg det er givet at

ikke alene Stortingets utenrikskomite må sammenkalles, men at sandsynligvis Stortinget må innkalles, hvis ikke spørsmålet kan utstå til Stortinget ordinært trer sammen. Men jeg vil si at jeg for min part er fornøiet med såvel statsministerens som hr. Hambros uttalelser, og jeg tror de to på en måte balanserer hverandre og trekker op linjene for en forståelse mellom regjering og Storting i det hele. Helt å sette det organ til side, som hr. Ameln synes å ville, kan ikke jeg finne betryggende i det forhold som det her er tale om.

Lykke: Jeg vil bare kort og godt erklære mig enig med hr. Mowinckel.

Madsen: Jeg vil bare si, som jeg også gav uttrykk for før dette møte begynte, at jeg går ut fra at der blir anledning til å komme tilbake til denne sak i et åpent møte. Det er mange representanter som ikke har hatt ordet, som ikke har funnet det verd i et hemmelig møte, og vi må få anledning til å drøfte spørsmålet om instruks for ishavsrådet, ishavsrådets sammensetning og andre ting som måtte melde sig, og jeg går ut fra at det vil skje. Med hensyn til det som statsministeren uttalte vil jeg si at jeg for min del ikke har den tillit til bondepartiets regjering og til bondepartiet som sådant efter hele dets fortid og dets agitasjon, at jeg vil være med på å gi regjeringen nogen fullmakt til å handle, selv ikke i forståelse eller samarbeide med utenrikskomiteen. Jeg forbeholder mig å stå fritt i det spørsmål. Regjeringen har efter min opfatning ikke nogen fullmakt til å ta nogetsomhelst aktivt eller positivt skritt, i den tid Stortinget ikke er samlet, i hvert fall ikke således som det her er fremstillet med likesom et stilltiende samtykke fra Stortingets side.

Hambro: I anledning av hr. Madsens siste uttalelse, som jeg vel forstår, vil jeg gjøre opmerksom på hvad der uttales i forretningsordenens § 11 punkt 14: "Saker som er behandlet eller bragt frem i utenrikskomiteen skal forelegges for Stortinget i møte, når minst 4 medlemmer forlanger det." Arbeiderpartiet har 4 medlemmer i den utvidede utenrikskomite, så derigjennem har hr. Madsen en viss garanti for, at når der her blir gått frem på reglementsmessig måte, foreligger der ingen risiko, og det er en selvfølge at utenrikskomiteen er fullt opmerksom på denne bestemmelse i reglementet og vil handle efter den.

Statsminister Kolstad: Jeg forlangte bare ordet for å peke på den bestemmelse i reglementet, som hr. Hambro nu refererte.¹⁴

Den almindelige debatt var hermed avsluttet.

Komiteen har innstillet:

---

¹⁴ Hit gjengitt etter stensilert referat.

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. mai 1931

På statsbudgettet bevilges for terminen 1. juli 1931-30. juni 1932, som nytt kapitel 541, bidrag til ekspedisjoner m.v. til arktiske egner i 1931 - efter regjeringens nærmere bestemmelse kr. 45 000,-.

Presidenten: Framlegget frå mindretalet går ut på kr. 75.000,00.

Votering:

Ved alternativ votering mellem komiteens innstilling - kr. 45 000 - og mindretallets forslag - kr. 75 000 - bifaltes innstillingen mot 29 stemmer.

Presidenten: Presidenten vil vidare gjera framlegg um at det vert overlate til presidentskapet saman med utanriksministeren å gjera nærare vedtak um, og i kva mon forhandlingane skal verta offentleggjorde og i tilfelle å formulera ei melding til pressa um forhandlingane, dersom ikkje debatten vert offentleggjord.

Ameln: Jeg mener, som jeg sa ved innledningen av møtet, at når der holdes hemmelig møte, og debatten skjer på basis av at det er hemmelig møte, og når der av hr. Madsen taes forbehold om at der senere skal holdes åpent møte, er det ikke rimelig at der lages en ekstrakt av disse ting, som sendes til pressen. Det er efter min mening både uheldig og overflødig.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes mot 12 stemmer.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 21.45.